

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI

ORTAOKUL DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ
DERS KİTAPLARININ ÖĞRETMEN
GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Tuncay KARATEKE

HAZIRLAYAN
Zeki ÇAKAN

ELAZİĞ 2021

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi

Zeki ÇAKAN

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Din Eğitimi Bilimi Dalı

Elazığ – 2020, Sayfa: XII + 74

Ülkemizde okullarda en çok kullanılan materyallerin başında ders kitabı gelmektedir. Bundan dolayı eğitim-öğretim faaliyetleri esnasında ders kitaplarının önemli bir yeri vardır. Öğrencilere okutulacak ders kitapları dikkatli bir şekilde hazırlanmalı ve düzenlenmelidir. Hazırlanan kitaplar her yönden öğrencilerin seviyesine uygun olmalıdır.

Bu çalışmada, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında yeni programa göre hazırlanan ve Kamu Ortaokullarında okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarının; biçimsel, görsel, yazılı içerik, öğrenci etkinlikleri, hazırlık çalışmaları ve değerlendirme soruları yönünden incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma ile yeni programa göre hazırlanmış olan ortaokul DKAB ders kitapları ilk defa araştırma konusu olacağından ayrıca önem arz edecektir.

Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın nitel verileri 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Diyarbakır il merkezindeki farklı ortaokullarda görev yapan ve ölçüt örneklem seçimi yoluyla belirlenen 63 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni ile yürütülen yarı yapılandırılmış mülakatlardan elde edilmiştir. Araştırmada verilerin çözümlenmesi, içerik analizi yöntemi ile yapılmıştır. Öğretmen görüşlerinden ortaya çıkan sonuçlardan bazıları şöyle sıralanabilir:

Ortaokul DKAB ders kitapları biçimsel yönden incelendiğinde kapak fotoğraflarının içerikle bağlantılı olduğu, yazı şekli ve puntolarının öğrenci seviyelerine uygun olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca kitapların iç görüntüsünün öğrencilerin ilgilerini çekmede ve öğrencilerde merak uyandırmada genel olarak başarılı oldukları ifade edilmiştir.

Ortaokul DKAB ders kitaplarında geçen üniteye hazırlık çalışmaları sorularının ünitenin tümünü kapsadığı, öğrencilerin seviyelerine uygun olduğu ve öğrencileri araştırmaya sevk ettiği ifade edilmiştir.

Değerlendirme sorularının sayı yönünden az olduğu, sorulan soruların da çoğunun bilgiye dayandığı, bundan dolayı da hem soru sayısının artırılması gerektiği hem de öğrencilerin zihinsel becerilerini geliştirecek çeşitli soru tarzlarına yer verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Araştırmada elde edilen sonuçlara dayalı olarak uygulayıcılara ve araştırmacılara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Ders Materyali, Ortaokul, Ders Kitabı, DKAB Öğretmenleri

ABSTRACT

Master Thesis

**The Evaluation of Secondary School Religious Culture and Moral Information
Course Books According to The Teachers 'Opinions**

Zeki ÇAKAN

Fırat University

Social Sciences Institute

Department of Philosophy and Religious Sciences

Religious Education Science

Elazığ – 2020, Page: XII +74

Textbook is one of the most used materials in our country in schools. Therefore, textbooks have an important place during educational activities. Textbooks to be taught to students should be carefully prepared and organized. The books prepared should be suitable for the students' level in all respects.

In this study, the textbooks of Religion Culture and Moral Knowledge prepared according to the new program in the 2019-2020 academic year and taught in Public Secondary Schools; It is aimed to be examined in terms of formal, visual, written content, student activities, preparatory work and evaluation questions. With this study, secondary school RCaM textbooks prepared according to the new program will be the subject of research for the first time and will also be important.

Qualitative research method was used in the study. The qualitative data of the study, in which the description technique was used, was obtained from the semi-structured interviews conducted with 63 Religious Culture and Moral Knowledge teachers who worked in different secondary schools in Diyarbakır city center in the 2019-2020 academic year and were selected through the criteria sample selection. The analysis of the data in the research was done by content analysis method. Some of the results that emerged from teachers' views can be listed as follows:

When the middle school RCaM textbooks were examined formally, it was stated that the cover photos were related to the content and the writing style and font size were appropriate for the student levels. In addition, it was stated that the internal images of the books are generally successful in attracting students' attention and arousing curiosity in students.

It has been stated that the Unit Preparation Studies questions in the secondary school RCM textbooks cover the whole unit, are appropriate for the students' levels and encourage students to research.

It was stated that the number of evaluation questions is less in number, and most of the questions asked are based on information, so the number of questions should be increased and various question styles should be included to improve students' mental skills.

Based on the results obtained in the study, suggestions were made to the practitioners and researchers.

Keywords: Religious Education, Course Material, Secondary School, Textbook, RCM Teachers

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ	X
ÖN SÖZ	XI
KISALTMALAR	XII
GİRİŞ	1
I. Araştırma Problemi	1
II. Araştırmanın Amacı	2
III. Araştırmanın Önemi	2
IV. Sınırlılıklar	3
V. Varsayımlar	3

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
1.1. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İle İlgili Bazı Kavramlar	4
1.1.1. Din	4
1.1.2. Kültür.....	5
1.1.3. Ahlak	6
1.1.4. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi	7
1.1.4.1. Din Derslerinin Tarihsel Gelişimi.....	7
1.1.4.2. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Önemi	12
1.1.4.3. MEB'e Göre Din Kültürü ve Ahlak Bilgisinin Dersinin Genel Amaçları	13
1.2. Ders Kitabının Eğitimdeki Yeri ve Önemi.....	14
1.3. Türkiyede Ders Kitaplarının Hazırlanma Aşamaları	16
1.3.1. Ders Kitabı Nedir	16
1.3.2. Ders Kitabı Hangi Nitelikler Dikkate Alınarak Hazırlanır.....	16
1.3.2.1. İçerik	16
1.3.2.2. Dil, anlatım ve üslup.....	16
1.3.2.3. Öğrenme, öğretme, ölçme ve değerlendirme.....	16
1.3.2.4. Teknik, tasarım ve düzenleme	17

1.3.3. Ders Kitabını Kimler Hazırlar	17
1.3.4. Ders Kitabı İnceleme ve Değerlendirme Sürecinin İşlenişi	17
1.3.5. Ders Kitabını Kimler İnceler	18
1.3.6. Ders Kitabı İncelemek İçin Nasıl Panelist Olunur	18
1.3.7. Ders Kitabı İncelenirken Dikkat Edilmesi Gereken Kurallar	18
1.3.8. Ders Kitaplarında Hata Varsa Ne Yapılır	19
1.4. Ders Kitabı İnceleme Ölçütleri	19
1.4.1. Fiziksel Açıdan	19
1.4.2. Görsel Tasarım Açısından	19
1.4.3. Dil ve Anlatım Açısından	20
1.4.4. Yazılı İçerik Açısından	20
1.4.5. Ölçme Değerlendirme Açısından	21
1.5. Araştırma Literatürü	22

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM	27
2.1. Araştırmanın Modeli	27
2.2. Çalışma Grubu	28
2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi	32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR VE YORUM.....	34
3.1. 5. Sınıf DKAB Ders Kitabına Yönelik Bulgular	34
3.1.1. 5. Sınıf DKAB Ders Kitabının Biçimsel Özellikleri Hakkında Öğretmen Görüşleri	34
3.1.2. 5. Sınıf DKAB Ders Kitabında Kullanılan Görseller Hakkında Öğretmen Görüşleri	35
3.1.3. 5. Sınıf DKAB Ders Kitabındaki Ünite Başı Hazırlık Çalışmaları Hakkında Öğretmen Görüşleri	36
3.1.4. 5. Sınıf DKAB Ders Kitabının Yazılı İçeriği Hakkında Öğretmen Görüşleri	37
3.1.5. 5. Sınıf DKAB Ders Kitabında Geçen Öğrenci Etkinlikleri Hakkında Öğretmen Görüşleri	38
3.1.6. 5. Sınıf DKAB Ders Kitabında Geçen Ünite Sonu Değerlendirme Soruları Hakkında Öğretmen Görüşleri	39

3.2. 6. Sınıf DKAB Ders Kitabına Yönelik Bulgular	40
3.2.1. 6. Sınıf DKAB Ders Kitabının Biçimsel Özellikleri Hakkında Öğretmen Görüşleri	40
3.2.2. 6. Sınıf DKAB Ders Kitabında Kullanılan Görseller Hakkında Öğretmen Görüşleri	40
3.2.3. 6. Sınıf DKAB Ders Kitabındaki Ünite Başı Hazırlık Çalışmaları Hakkında Öğretmen Görüşleri	41
3.2.4. 6. Sınıf DKAB Ders Kitabının Yazılı İçeriği Hakkında Öğretmen Görüşleri	42
3.2.5. 6. Sınıf DKAB Ders Kitabında Geçen Öğrenci Etkinlikleri Hakkında Öğretmen Görüşleri	42
3.2.6. 6. Sınıf DKAB Ders Kitabında Geçen Ünite Sonu Değerlendirme Soruları Hakkında Öğretmen Görüşleri	43
3.3. 7. Sınıf DKAB Ders Kitabına Yönelik Bulgular	44
3.3.1. 7. Sınıf DKAB Ders Kitabının Biçimsel Özellikleri Hakkında Öğretmen Görüşleri	44
3.3.2. 7. Sınıf DKAB Ders Kitabında Kullanılan Görseller Hakkında Öğretmen Görüşleri	44
3.3.3. 7. Sınıf DKAB Ders Kitabındaki Ünite Başı Hazırlık Çalışmaları Hakkında Öğretmen Görüşleri	45
3.3.4. 7. Sınıf DKAB Ders Kitabının Yazılı İçeriği Hakkında Öğretmen Görüşleri	46
3.3.5. 7. Sınıf DKAB Ders Kitabında Geçen Öğrenci Etkinlikleri Hakkında Öğretmen Görüşleri	47
3.3.6. 7. Sınıf DKAB Ders Kitabında Geçen Ünite Sonu Değerlendirme Soruları Hakkında Öğretmen Görüşleri	48
3.4. 8. Sınıf Dkab Ders Kitabına Yönelik Bulgular	49
3.4.1. 8. Sınıf DKAB Ders Kitabının Biçimsel Özellikleri Hakkında Öğretmen Görüşleri	49
3.4.2. 8. Sınıf DKAB Ders Kitabında Kullanılan Görseller Hakkında Öğretmen Görüşleri	49
3.4.3. 8. Sınıf DKAB Ders Kitabındaki Ünite Başı Hazırlık Çalışmaları Hakkında Öğretmen Görüşleri	50

3.4.4. 8. Sınıf DKAB Ders Kitabının Yazılı İçeriği Hakkında Öğretmen Görüşleri	51
3.4.5. 8. Sınıf DKAB Ders Kitabında Geçen Öğrenci Etkinlikleri Hakkında Öğretmen Görüşleri	52
3.4.6. 8. Sınıf DKAB Ders Kitabında Geçen Ünite Sonu Değerlendirme Soruları Hakkında Öğretmen Görüşleri	53
BEŞİNCİ BÖLÜM	
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	55
5.1. Sonuç.....	55
5.2. Öneriler	60
KAYNAKÇA.....	62
EKLER	68
Ek 1. Orijinallik Raporu.....	68
Ek 2. Yarı Yapılandırılmış Öğretmen Görüşme Formu.....	68
Ek 3. İzin Yazısı.....	70
ÖZ GEÇMİŞ	74

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. 1923-1950 Yılları Arası İlköğretimde Din Eğitimi Dersi Uygulamaları.....	9
Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlere İlişkin Tablo	28
Tablo 3. 5. Sınıf DKAB Ders Kitabını Değerlendirme Grubundaki Öğretmenler	29
Tablo 4. 6. Sınıf DKAB Ders Kitabını Değerlendirme Grubundaki Öğretmenler	30
Tablo 5. 7. Sınıf DKAB Ders Kitabını Değerlendirme Grubundaki Öğretmenler	31
Tablo 6. 8. Sınıf DKAB Ders Kitabını Değerlendirme Grubundaki Öğretmenler	32

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Diyarbakır'ın Bağlar, Kayapınar ve Yenişehir ilçelerindeki kamu ortaokullarında görev yapan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin ortaokulda okutulan DKAB ders kitaplarına yönelik görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Konu çerçevesi içinde bulunan kavramlar hakkında genel bilgiler verilmiştir. Yine bu çerçevede araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanıp uygulaması yapılmıştır. Öğretmenlerin her bir soruya vermiş oldukları cevaplar tek tek analiz edilip verilen cevapların değerlendirilmesi yapılarak sonuca ulaşmak hedeflenmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen danışman hocam Dr. Tuncay KARATEKE'ye ve lisansüstü öğrenim süresince bana yardımcı olan tüm hocalarım ve meslektaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

KISALTMALAR

- Ç.Ü.İ.F** : Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
DKAB : Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
H.z. : Hazreti
MEB. : Milli Eğitim Bakanlığı
S. : Sayı
(s.a.v) : Sallallahu Aleyhi Vesellem
TTKB. : Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
vb. : ve benzeri
vd. : ve diğerleri
Yay. : Yayınları, Yayınevi

GİRİŞ

İnsanođlu bu dűnyada ۆrenme ve merak duygusu ile donatılmıř Őekilde gۆzlerini aĉar. İnsandaki merak duygusu, dűnyaya gelen bebeđin etrafını sűrekli kolaĉan etmesi, etrafındaki olay ve olguları izlemesi, konuřmaya bařladıktan sonra da etrafındaki insanlara sűrekli soru sormasından anlařılıyor (Aydın, 2017: 21). Bu da eđitimin insan hayatındaki ۆnemini gۆzler ۆnűne seriyor. Gűnűműz dűnyasında, insanın eđitimi, artık okullarda devam ediyor. Eđitimi veren ۆđretmenlerdir. Bu eđitim esnasında ۆđretmenlerin en ĉok yararlandığı materyallerden biri de ders kitaplarıdır. Bundan dolayı gűnűműz eđitim dűnyasında ders kitapları ĉok ۆnemli bir yer iřgal eder. İĉinde yařadığımız dۆnemde Tűrkiyede ortaokullarda okutulan derslerden biri de Din Kűltűrű ve Ahlak Bilgisi dersidir. Bu ders esnasında DKAB ۆđretmenlerinin en ĉok yararlandığı materyallerden biri de Din Kűltűrű ve Ahlak Bilgisi ders kitabıdır.

Ortaokul Din Kűltűrű ve Ahlak Bilgisi ders kitapları vasıtasıyla, ۆđretmenler bir program ĉerĉevesinde ۆđrencileri eđitir. ۆđrenciler de bir dűzen iĉerisinde ders kitabını takip ederek bu eđitimi pekiřtirir. Bundan dolayı da ders kitaplarının da durađan olmaktan ĉıkıp sűrekli yenilenerek geliřtirilmesi gerekir. Ders kitabı belli aralıklarla yenilenip geliřtirilmediđi sűrece toplumun ihtiyaĉlarına karřılık veremez. Bu nedenle bu ĉalıřmada kamu ortaokullarında okutulan Din Kűltűrű ve Ahlak Bilgisi ders kitapları biĉimsel, gۆrsel, yazılı iĉerik, hazırlık ĉalıřmaları, ۆđrenci etkinlikleri ve deđerlendirme soruları aĉısından eleřtirel bir Őekilde incelendi.

I. Araştırma Problemi

Ders kitapları eđitim – ۆđretim yılı boyunca en ĉok kullanılan temel kaynak iřlevini gۆrmektedir. Eđitim- ۆđretim faaliyetleri sűrecinde yođun olarak kullanılan ders kitapları ۆđretmenler iĉin bir rehber iřlevi gۆrűrken ۆđrenciler iĉin de ĉeřitli alanlardaki bilgilere daha derli toplu ve daha az zamanda ulařma imkanı sađlamaktadır (Demirel ve Kırođlu, 2008: 2-6).

Alkan (1979), iyi hazırlanmış ders kitabını hem ۆđrenci hem de ۆđretmen iĉin yararlı olarak gۆrmektedir. Bu yۆnden değerlendirildiğinde ders kitaplarının ۆđretmen ve ۆđrenci iĉin birer kılavuz kaynak olduğu sۆylenbilir. Dolayısıyla, iyi bir ders kitabının seĉilmiř olması, eğitim ve ۆđretimin hedef ve kazanımlarının ۆđrencide yerleşmesini ve kalıcı hale gelmesini sağlayabilir.

Ders kitapları öğretim programlarının soyut hedeflerinin somut yansıması olduğu gibi, sınıf içi öğretim faaliyetlerini önemli oranda etkileyen ve yönlendiren bir öğretim aracı olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu yönüyle eğitim araç ve materyalleri içerisinde önemli bir yere sahip olan ders kitaplarının uygun nitelik ve kalitede olması gerekir. Ders kitaplarının önemli özelliklerinin başında onların öğrenciler için düzenlenmiş olmaları daha sonra ise bilgi verme, öğrenciye bildiklerini tekrar ettirme, bilgiler arasındaki ilişkileri açıklama, pekiştirme gibi özelliklere sahip olması gerekir (Yılmaz, Seçken, ve Morgil, 1998: 73).

Ders kitaplarının bu derece önemli olduğu gerçeğinden yola çıkarak ortaokullarda okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi, hem DKAB ders kitaplarını hazırlayanlara fikir sunacak hem de ilgili literatüre katkı sağlayacaktır.

II. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, MEB'e bağlı Kamu ortaokullarında okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarını DKAB öğretmenlerinin görüşleri çerçevesinde incelemektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın alt amaçları şunlardır:

- Ders kitabının biçimsel özellikleri hakkında görüşleriniz nelerdir?
- Ders kitabının görsel tasarımı hakkında görüşleriniz nelerdir?
- Ders kitabında geçen hazırlık çalışmaları hakkında görüşleriniz nelerdir?
- Ders kitabının yazılı içeriği hakkında görüşleriniz nelerdir?
- Ders kitabında geçen öğrenci etkinlikleri hakkında görüşleriniz nelerdir?
- Ders kitabında geçen değerlendirme soruları hakkında görüşleriniz nelerdir?

III. Araştırmanın Önemi

Ülkemizde %72,64 oranıyla, her ders için en çok kullanılan materyal olduğu ortaya konan (Seven, 2001) ders kitaplarına önemli görevler düşmektedir. Bir dersin öğrenciye aktarılmasında büyük öneme sahip olan ders kitaplarının en güçlü kullanıcısı öğretmenlerdir. Bunun için öğretmenlerin ders kitapları hakkındaki görüş ve önerilerini bilmek, bu önerilere göre eksiklikleri gidermek, farklı düşünceler varsa basılı materyalleri buna göre düzenleyip geliştirmek ve kaliteyi daha da artırmak için önemlidir.

Bu araştırmanın amacı DKAB öğretmenlerinin Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitapları ile ilgili görüşlerinin neler olduğunu tespit etmektir. Bu araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular, Ortaokulda okutulan DKAB ders kitaplarının var olan durumunun ortaya konması, eksikliklerinin belirlenmesi ve geliştirilmesi yönünde önerilerin belirtilmesi bakımından önemlidir. Araştırma bulguları, ders kitaplarının hazırlanmasında ve bundan sonra bu alanda yapılacak olan çalışmalara veri sağlayacak nitelikte olması bakımından da önem taşıyacaktır.

2018 yılında uygulamaya konulan yeni DKAB öğretim programından sonra DKAB ders kitapları da bu program çerçevesinde yenilendi. İlgili literatüre bakıldığında 2018'den sonra yayımlanan iki çalışma görülmektedir. Fakat bu iki çalışmada da DKAB ders kitapları inceleme konusu yapılmamıştır. Bu çalışma ile yeni programa göre hazırlanmış olan ortaokul DKAB ders kitapları ilk defa araştırma konusu olacağından ayrıca önem arz edecektir.

IV. Sınırlılıklar

- Araştırma 2019-2020 eğitim öğretim yılı ile sınırlıdır.
- Araştırma, örnekleme alınmış ortaokullarda görev yapan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin görüşleri ile sınırlıdır.
- Araştırma öğretmenlerin sorulara verdiği yanıtlar ile sınırlıdır.

V. Varsayımlar

- Araştırmacının çalışmayı yaparken gerekli özeni gösterdiği ve objektif davrandığı varsayılmıştır.
- Araştırma kapsamındaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin sorulara samimi ve doğru cevaplar verdiği varsayılmıştır.
- Veri toplama aracının araştırmanın amacına uygun bilgileri toplayabilecek nitelikte olduğu varsayılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İle İlgili Bazı Kavramlar

1.1.1. Din

Dil âlimleri, din kelimesinin Arapça deyn kökünden masdar veya isim olduğunu kabul ederler. Dinin terim anlamını yakından ilgilendiren ifadeleri ise şu şekilde açıklamışlardır: Ceza ve karşılık, İslâm, örf ve âdet, zül ve inkıyad, hesap, hâkimiyet ve galibiyet, saltanat ve mülkiyet, hüküm ve ferman, makbul ibadet, millet, şeriat, itaat.¹

İnsanın din ile olan bağlantısı bu dünyaya adım atıp yaşamının başlaması kadar eskidir. Din tüm zamanlarda insanlar için vazgeçilmez bir değer olmuştur. İnsanın sürekli olarak kendine sorduğu “kimim ben, nereden geldim, bu dünyada amacım nedir, varlığım ebedi olmadığına göre dünya hayatından sonra durumum ne olacak” gibi soru ve meselelerde insanı aydınlatmıştır. Bu ve buna benzer sualler insanlık tarihi boyunca merak edilmiş ve cevabı aranmış en önemli meseleler olmuştur. Fakat bu suallere insanın sadece kendi aklından hareket ederek tatmin edici yanıtlar bulması mümkün değildir. İşte bu noktada din devreye girerek insana tatmin eden cevaplar sunmuştur (Aydın, 2017: 57-59).

Din kavramı hem etimolojik hem de epistemolojik olarak çok farklı şekillerde tanımlanmıştır (Tosun, 2015: 7).

James Cox da dinin tanımlarını teolojik, felsefi, ahlaki, sosyolojik ve psikolojik olarak kategorize etmiştir. Bu tanımlardan bazıları şu şekildedir (Aydın, 2013: 35-39): Teolojik açıdan yaklaşanlara göre din, bir tanrıya ya da manevi varlıklara inanmak demektir. Psikolojik açıdan yaklaşanlara göre ise din, sakin bir kafa ile düşünüldüğünde, insanı dehşete düşüren dünya sıkıntılarından kurtulmanın ve teselli aramanın sonucudur. Din’i sosyolojik yönden açıklayan Emile Durkheim’e göre din, değerlerin muhafaza edilmesi ve korunmasıdır. İslam alimlerine göre ise din, Allah’ın peygamberleri vasıtasıyla kullarına bildirdiği ilahi kanundur.

Görüldüğü üzere din kavramı çok farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bu kadar farklı tanımlamalar yapılmış olmasına rağmen şimdiye kadar tüm insanlar tarafından kabul edilmiş bir din tanımlaması yapılmamıştır. Herkesçe kabul edilen bir tanımlama

¹Günay TÜMER, “Din”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (Erişim 6 Aralık 2020).

yapılamamasının nedeni ise yukarıda da değindiğimiz gibi her kesimin dine farklı açılardan yaklaşmış olmasıdır. Fakat şu da var ki din ve dini meseleler hiçbir dönem insanların gündeminden düşmemiştir (Kızılabdullah, 2016: 49).

1.1.2. Kültür

Kültür kavramı bugüne kadar çok farklı şekillerde tanımlanmış bir terimdir. Kültür kavramının farklı şekillerde tanımlanmasının nedeni ise çok anlamlı oluşundan kaynaklanmaktadır. Kültür kavramı antropoloji dilinde “bir toplum ya da bütün toplumların birikimli kimliği” şeklinde tanımlanmıştır (Güvenç, 1979: 95).

Kültür, toplumun oluşturduğu bir üründür. Çünkü insanoğlu doğumundan başlayıp ölümüne kadar bir toplum içinde yaşamını sürdürür. Dünyaya yeni gelen bir bebek dilini, dinini, yiyip içmesini, giyinip kuşanmasını, sosyal yaşantısını, norm ve değerlerini çevresinden ve toplumdan öğrenir. Bu açıdan yaklaştığımızda kültür, toplumda yaşayan fertlerin öğrendikleri ve paylaştıklarını kapsar. Dolayısıyla kültür insanın doğuştan getirdiği kalıtsal bir özellik olmayıp sonradan çevresiyle etkileşime girmesi sonucu oluşur. Topluma katılan her bir insan, kültürü öğrenerek geliştirir (Özkan, 2006: 30).

Bütün toplumlar, belirli bir düzen çerçevesinde oluşturulan ilişkiler manzumesinde hayatiyet bulur. Topluma düzenli bir yapı oluşturma konusunda kültürün payı büyüktür. Nitekim kültürün önemli bir yönünü oluşturan gelenek ve göreneklerin, dini inanışların, tören ve adetlerin toplumsal bütünleşmeyi, istikrarı ve düzeni sağlayıcı yönleri bilinmektedir (Günay, 2001: 4).

Toplum ve kültür arasında sıkı bir bağlantının olduğunu görülmektedir. Aynı şekilde birey ve kültür arasında da sıkı bir ilişki vardır. Birey tanımlanırken sadece “akılsal araç” yoluyla tanımlanır. Fakat bireyin bu şekilde tanımlanışı günümüz şartları çerçevesinde yanlış olur. Çünkü bireyin kimlik yapısı çevresiyle etkileşime girmesi sonucu oluşur. Bu da bireyin kimlik tanımı yapılırken kültürün ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır (Aksun Kılıç, 2006: 1).

Kültür ve din arasında da kopmaz bir bağlantı vardır. Bir millet veya toplumun kimlik ve kültürünün oluşmasında dil ve tarih kadar dinin de belirleyici bir rolü vardır. Bunun yanında din, diğer kültür unsurlarını da etkileyen bir özelliğe sahiptir. Nitekim toplumların dil, tarih, sanat ve adetlerinde dinin etkilerini görmek her zaman mümkündür. Bu bilgilerden hareketle şu sonuca varılabilir: Yeni nesillere eğitim

verilirken dinin, hem kültürü etkileyen önemli bir unsur olarak hem de diğer kültür unsurlarını da etkileyen bir faktör olarak öğretilmesi lazım. Aksi takdirde yeni nesillerde bir kimlik belirsizliği ve mevcut kültürel değerleri anlayıp yorumlama eksikliği oluşacaktır. Bunun sonucunda ise kültürel yabancılaşma meydana gelecektir (Tosun, 2015: 99).

1.1.3. Ahlak

Ahlâk Arapça'da “tabiat, seciye, huy” gibi mânalara gelen huluk veya hulk kelimesinin çoğuludur. Sözlüklerde genellikle insanın fiziki yapısı için halk, mânevî yapısı için hulk kelimelerinin kullanıldığı kaydedilir. İslâmî kaynaklarda ahlak ve hulk terimleri genellikle iyi ve kötü huyları, fazilet ve rezîletleri ifade etmek üzere kullanılmış; özellikle faziletli davranışlar ve iyi huylar mehâsinü'l-ahlâk, hüsnü'l-huluk, kötü huylar ve fena hareketler ise el-ahlâku's-seyyie, sûü'l-huluk, gibi terimlerle karşılanmıştır.²

Ahlak, büyük düşünürlerin çok eskiden beri üzerinde kafa yordukları konulardan birisidir. İnsan bir canlı olarak fiziki dünyada yaşadığı gibi bir insan olarak da metafizik dünyada yaşar. İşte bu metafizik dünya, ahlak ve değerler dünyasıdır. Ahlak, insanoğlunun düşüncelerini, bireysel ve toplumsal davranışlarını, dünya ile ilişkisini etkileyen önemli bir kavramdır. Ahlaki yargılar ise insanın topluma, davranışlara, süreçlere, fiziki nesnelere hatta evrenin kendisine attığı değerdir. Ahlaki değerler, nelerin yasak olduğunu, hangi kurallara uyulması gerektiğini insana bildirir. Bir toplumda ahlaki yargıların oluşmasında en önemli etkenler din, tarih, kültür, sosyal ve ekonomik durum gibi özelliklerdir (Ural, 1998: 46-47).

Ahlak ile din birbiriyle sıkı sıkıya bağlantılıdır. Yukarıda da değinildiği gibi ahlaki yargıların oluşmasında dinin önemli bir etkisi vardır. Ahlak ile din hem doğuşları hem de amaçları itibariyle birbirleriyle bağlantılıdırlar. Bütün dinler, insanların ahlakını iyileştirme amacını gütmüşlerdir (Topçu, 2012: 35).

İslam dinine göre ahlakın temel kaynağı Kur'an-ı Kerim ve onun ışığında oluşan peygamberin sünnetidir. Nitekim Hz. Aişe Hz. Muhammed'in ahlakını “Kuran ahlakı” olarak tarif etmiştir (Müslim, Salâtu'l Müsafirîn: 139). İslam dininin bu iki temel kaynağı hem dini hem de dünyevi hayatın sınırlarını çizmiş, ilke ve kurallar belirlemiş, böylece İslam ahlakının temelini oluşturmuşlardır. Kuran-ı Kerime göre insan üstün bir

² Mustafa ÇAĞRICI, “Ahlak”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (Erişim 6 Aralık 2020).

varlık olarak yaratılıp şan ve şeref sahibi kılınmıştır (17/İsra: 70). Allah insana kendi ruhundan üflemiştir. İnsanın yapısında var olan bu üstün ruhi yönünün yanında, bir de topraktan yaratılan insani, maddi ve biyolojik yönü vardır. İnsanın yapısında var olan bu maddi ve manevi yön, aynı zamanda ahlaki bakımdan insanın çift kutuplu bir varlık olduğunu gösterir. Yani Kuran'a göre insana hem iyilik hem de kötülük yapma kabiliyeti verilmiştir. Nefsini temiz tutup kötülüklerden uzak duranların kurtuluşa erecekleri bildirilmiştir (Çağrı, 2012: 30-32).

1.1.4. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi

1.1.4.1. Din Derslerinin Tarihsel Gelişimi

Din öğretimi, ilk insan ile başlayan bir faaliyettir (Bayraktar, 2018: 102). İslam eğitim öğretimi tarihi ise, Hz. Peygambere gelen ilk vahiy ile başlayan ve günümüze kadar devam eden bir süreçtir. 610 yılında başlayan bu eğitim öğretim süreci, 1066 yılına kadar saray mektepleri, kitapçı dükkânları, ulema evleri, mescitler, edebiyat salonları gibi yerlerde devam etti. 1066-67 senesi İslam eğitim öğretimi açısından bir dönüm noktası kabul edilir. Bu tarihte Büyük Selçuklu Devleti veziri Nizam'ül-Mülk'ün yaptırdığı medreselerin ilki Bağdad'ta açılmış oldu. Nizamiye medreseleriyle beraber eğitim öğretim faaliyetleri daha sistematik bir şekilde uygulanmaya başlandı. Bu medreseler zamanla bütün İslam alemine yayıldı. Birçok devlet ve devlet büyüğü Nizamül Mülk'ün açtığı bu yolda devam etti (Çelebi, 1976: 31; Köylü, 2017: 75-76). Osmanlı Devleti'nde de kuruluşunun ilk yıllarında Selçuklu döneminden kalan medreselere dokunulmadı, ayrıca fethedilen topraklara da yeni medreseler inşa edildi. Böylece Osmanlı Devleti'nde de eğitim-öğretim faaliyetleri medreselerde sürdürüldü (Furat, 2003: 185).

Osmanlıda eğitim sistemi Tanzimat yıllarından itibaren değiştirilerek, medreselerin dışında yeni bir anlayış ile farklı bir eğitim sistemi kurulmuştur. 1857 yılında Maârif-i Umûmiyye Nezâreti'nin kurulmasıyla beraber yeni eğitim teşkilâtı hızla gelişmiş ve genel eğitim çeşitli derecelerde açılan mekteplerin faaliyet alanına girmiştir. Bu gelişmelerle beraber, medreselerin faaliyet alanı büyük ölçüde din ilimlerinin öğretimi ve dini hizmetleri yerine getirecek elemanların yetiştirilmesiyle sınırlı kalmıştır. Ortaya çıkan bu durumla beraber medreselerin söz konusu amaçlarını daha etkili bir şekilde gerçekleştirmeleri için eğitim teşkilatı ve anlayışı gözden geçirilerek bazı düzenlemelerin yapılması gerekmiştir. Tanzimat ve II. Abdülhamid

dönemlerinde medrese sisteminde bazı düzenlemeler yapılması gerektiği dile getirilmiş; buna bağlı olarak bazı girişimler yapılmış olsa da geleneksel yapısını sürdürmeyi devam etmiştir (Zengin, 2016: 60).

Osmanlı Devleti, Tanzimat dönemine kadar devlete lazım olan eleman ihtiyacını medreselerden karşılamıştır. Fakat süreç içinde medreseler yaşanan gelişmelere kapalı kalarak kendini yenileyememiştir (Aşkın, 2017: 984).

Osmanlı Devletinin son demlerinde ise medrese ve mektep adı altında iki eğitim kurumu bulunuyordu. Osmanlı devleti kurulduğundan beri büyük hizmetler ifa eden medreseler, son demlerinde bazı ıslah çalışmaları yapılmasına rağmen devletin sürekli savaşlarla meşgul olup parçalanma sürecine girmesi, 16 yaş üstü talebelerin askere alınması, medrese binalarının askeri amaçla kullanılması, medreselere ayrılan bütçe sıkıntısı vb. gibi durumlardan ıslah çalışmalarında başarılı olunamamıştır (Öcal, 1998: 241).

Eğitimde yaşanan bu olumsuz durumun ortadan kaldırılması ve bütün eğitim kurumlarının milli hedefler doğrultusunda yeniden düzenlenmesi ve eğitimde birliğin sağlanması için 3 Mart 1924 yılında Tevhidi Tedrisat Kanunu çıkarılarak bütün eğitim-öğretim kurumları Maarif Bakanlığına bağlanmıştır (Cebeci, 2015: 144).

Böylece 1066 yılından beri din eğitimi ve öğretimi faaliyetlerinin uygulandığı yerler olan medreseler kapatılmıştır. 1923 senesinden sonra hem genel eğitim hem de din eğitimi için yeni bir süreç başlamıştır.

Osmanlı devleti döneminde ilkokullar, diğer adıyla mektebi idadiler 6 yıllıktı. Tevhidi Tedrisat Kanunundan sonra yapılan düzenleme ile ilkokullarda eğitim süresi 5 yıla indirilmiştir. İlkokulların programında 'Kuran-ı Kerim, Malumatı Diniye ve Ahlak' gibi dersler bulunuyordu (Öcal, 1998: 241). 1924 yılında ilkokullarda birinci sınıfların dışında diğer sınıflarda (2-3-4 ve 5. sınıflar) haftada 2 saat din dersi okutuluyordu. 1926 yılında din dersi 1. ve 2. Sınıfların dışındaki sınıflara (3-4 ve 5.sınıflar) haftada 1 saat verilmiştir. 1930'a gelindiğinde ise sadece 5. Sınıflara isteyenlere perşembe günü öğleden sonra yarım saat din dersi verilmiştir. 1931-32 eğitim öğretim yılında ise din dersleri şehir ilkokullarından tamamen çıkarılmıştır (Yürük, 2016: 116; Öcal, 1998: 243; Vahapoğlu ve Güneş, 2018: 1321).

Aradan 16 sene geçip 1946 yılına gelindiğinde din eğitimi dersleri tekrar konuşulmaya başlanmıştır. 1948 yılında 4. ve 5. Sınıflara din dersleri normal ders programı içinde yer almaması kaydıyla, normal ders programının bitiminden sonra veli

dilekçesi alındıktan sonra verilmesi kararlaştırılmıştır. Fakat bu program dahi ders kitabı hazır olmadığından 1948 yılında uygulamaya konulamamıştır. Ancak 1949 yılında uygulanabilmiştir (Altaş, 2002: 221).

1923-1950 yılları arası ilköğretimde din eğitimi dersi uygulamalarını tabloya döktüğümüzde şöyle bir şeyle karşılaşırız.

Tablo 1.1923-1950 Yılları Arası İlköğretimde Din Eğitimi Dersi Uygulamaları

Tarih	Şehir ilkokullarında din dersleri	Normal program dahilinde/haricinde	Sınıf
1924-25	2 ders saati	Program dahilinde	2-3-4-5. sınıflar
1926-1929	1 ders saati	Program dahilinde	3-4-5. sınıflar
1930	30 dk.	Program haricinde	Sadece 5. sınıflar
1931-1948	---		---
1949	2 ders saati	Program haricinde	4 ve 5. sınıflar

Köy ilkokullarında ise şehirdeki ilkokullara göre farklı bir program izlenmiştir. Köy ilkokulları programlarına 1927'de din dersi dahil edilmiştir. 1930'a gelindiğinde din dersleri köy okulları programından çıkarılmıştır. Bunun yerine velileri isteyen 3. Sınıf öğrencilerine perşembe günleri öğleden sonra yarım saat din dersi verilmiştir. Bu durum 1938 e kadar devam etmiştir. 1939 yılında da din dersleri köy okullarından tamamen kaldırılmıştır (Yürük, 2016: 116).

1930'lu yıllara gelindiğinde Eğitimin bütünlüğü içinde yer alan din eğitimi, sekülerleşme gayretleri nedeni ile eğitim uygulamalarından çıkarılmıştır ve 1949'a kadar resmi kurumlarda din eğitimine yer verilmemiştir (Aydın, 2017: 201).

Devlet, cumhuriyetin ilk yıllarında din eğitimi ve öğretimi alanından elini çekince, din eğitimi ve öğretiminde büyük sıkıntılar meydana gelmiştir. 1945 yılında çok partili dönemin hayata geçilmesiyle beraber din eğitimi alanında da yeni bir dönem başlamıştır. Tek parti döneminde dine pozitivist anlam yüklenip din ve devlet işlerini ayırma yoluna gitmişken, çok partili dönemle birlikte dine, ilahi anlam yüklenilmesine ve toplumsal gereklilik olarak bakılması anlayışına geçilmiştir (Şimşek, 2013: 392).

1950 yılında ilkokul öğretmenlerine din derslerini verme zorunluluğu getirildi ve ilkokulların 4. ve 5. sınıflarında program dışı okutulan din derslerinin programa dahil edilmesi bakanlar kurulunca kabul edildi. Böylece din derslerini almak istemeyenler velilerinin yazılı müracatı ile durumu okula bildirmeleri istendi. Ayrıca 1951 yılında köy enstitülerinin 3. ve 4. sınıflarına da haftada 1 saat din dersi konuldu (Gündüz, 1998: 549)

1950 de programa dahil edilen din dersi için 1948 yılında yayınlanan program uygulanmıştır. Programda amaçlardan bahsedilmemiş, konular ünite ve alt başlıkları şeklinde belirtilmiştir. 1956, 1957, 1958, 1962 ve diğer yıllarda yayınlanan programlar da 1948 programı aynen tekrar edilmiştir (Zengin, 2017: 124).

1968 yılında hazırlanan din öğretimi programında da genel olarak İslam dini hakkında tanıtıcı bilgilerin verilmesi, öğrencilerin bu esaslara inanmasının amaçlanması, doktriner bir din anlayışının benimsendiğini göstermektedir. 1968 ilkokul din bilgisi programının eğitim anlayışı da önceki programlardan çok farklı değildir. Bu programda da daha çok idealist ve realist felsefelere dayanan esasicilik ve daimicilik akımlarının izleri görülmektedir (Yürük, 2016: 121).

1974-1975 öğretim yılında din öğretimi açısından önemli bir adım atılarak isteğe bağlı din bilgisi dersleri dışında ilkokulların 4. sınıfından başlanarak lise son sınıfa kadar sekiz yıl boyunca haftada bir saat ve zorunlu olarak “Ahlak” derslerinin okutulması kararlaştırılmıştır. Böylece isteğe bağlı din bilgisi derslerinin yanında zorunlu olarak okutulacak Ahlak dersi devreye girmiştir. Bu durum 1982 ye kadar devam etmiştir (Zengin, 2017: 127).

1982 yılında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin zorunlu olma sürecine gelene kadar din derslerine hiç yer verilmemesinden seçmeli olarak verilmesine kadar farklı uygulamalar denenmiştir. Bu tecrübeler genel olarak göz atarsak; cumhuriyetin ilk yıllarında tevhidi tedrisat kanununun ilanıyla birlikte ilk ve ortaöğretimde din derslerine okul programlarında yer verilirken süreç içerisinde aşamalı olarak ders saati ve ders süresinde kısıtlanmaya gidilmiştir. 1930’lu yıllara gelindiğinde ise din dersleri okul programlarından kaldırılmıştır. 1948’lere gelindiğinde tekrar seçmeli olarak verilmeye başlanmıştır. Bu süreçten sonra din dersi farklı şekillerde ele alınmaya başlanmıştır (Uçar ve Sayın, 2017: 263).

Din öğretimi süreci açısından 1980 tarihi Türkiye’de yeni bir dönemin başlangıcıdır. Bu dönemdeki en önemli gelişme, din öğretiminin örgün eğitimde

zorunlu hale getirilmesidir. Milli Eğitim Bakanlığı, 1980 öncesinde isteğe bağlı olan “Din Bilgisi” dersi ile zorunlu olan “Ahlak” dersini birleştirerek 1982 yılında “Din ve Ahlak Bilgisi Dersi” adıyla temel eğitim ve ortaöğretim düzeyinde zorunlu olarak okutulmasını kararlaştırmıştır (Zengin, 2017: 128).

Türkiye’deki din eğitim ve öğretimi ile ilgili 1982 Anayasası’nın 24. maddesi şöyledir: *“Din ve ahlak eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve orta öğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de yasal temsilcisinin talebine bağlıdır.”*

Bolay ve Türköne anayasanın 24. Maddesinden şu sonucu çıkarmaktadırlar

- Devletin gözetim ve denetiminden bağımsız bir dinî eğitim ve öğretim yapılamaz.
- Din kültür ve ahlak öğretimi ilk ve orta dereceli okullarda zorunludur. Burada zorunlu olan, eğitim değil öğretimdir.
- İsteğe bağlı olarak din eğitimi yapmak serbesttir (Aydın, 2007: 19).

1982 Anayasasına giren zorunlu din dersi ile ilgili nihai karar verilmeden önce bu konuda uzun bir müddet alt yapı çalışmaları yapılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunda oluşturulan komisyonda görev alanlardan biri de, o zaman Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde Din Eğitimi Bölüm Başkanı olan Prof. Dr. Beyza Bilgin idi. Bilgin, din dersinin mecburi dersler arasında yer alması ile ilgili yapılan çalışmalara kitap ve makalelerinde yer vermiştir (Günaydın, 2009: 289).

Din dersleri 1982 de zorunlu olduktan sonra din öğretimi programlarında birkaç defa değişikliğe gidilmiştir. Bu değişiklikler 1982-1988-1992-2000-2006-2010 yıllarında olmuştur. Genel olarak 1982-1988-1992 programları bazı küçük farklılıklar içerse de içerik olarak birbirlerinin neredeyse aynısıdır. Bu üç program 1980 ihtilalini yapan askeri hükümetin milli eğitim politikaları doğrultusunda yapıldığı göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla program hazırlanırken sosyal ve siyasal şartlar gereği programda birçok yerde milli birlik ve beraberliğe vurgu yapılmıştır. Aynı zamanda laikliğe uygun bir şekilde İslam hakkında temel bilgiler kazandırmaktır. 2000 yılında yayınlanan programda ise birey bilincinin geliştirilmesi, toplumsal duyarlılığın oluşması, sağlıksız dini oluşumların farkına varılması gibi amaçlar hedeflenmiştir. Ayrıca ilk defa diğer dinlerinde amaçlarının iyi insan yetiştirmek olduğu vurgulanmış ve bazı dinlerin tarihi ve dini öğretileri hakkında bilgiler verilmiştir. 2006 programında

ise dinin temel kaynakları dikkate alınarak İslam'ın kök değerleri çerçevesinde “mezheplerüstü ve dinler açılımlı” bir anlayış benimsendiği ifade edilmiştir. 2010 yılında düzenlenen programda ise fazla bir değişiklik yapılmamıştır. Sadece ünitelerin içeriği ve dağılımı ile ilgili birkaç değişiklik yapılmıştır (Yürük, 2016: 123-125).

2012 yılında çıkarılan 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile 1997'den beri uygulanan 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitim uygulamasına son verilmiş ve 4+4+4 olarak adlandırılan 12 yıllık zorunlu eğitime geçilmiştir. 12 Yıllık Zorunlu Eğitim Yasası ile önemli yenilikler yapılmıştır. Bu yeniliklerin en önemlilerinden biri de 1982'den beri zorunlu dersler arasında yer alan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin yanında din eğitimi ile ilgili yeni seçmeli derslerin Öğretim Programlarına dâhil edilmesi olmuştur. Ortaokullarda okutulacak seçmeli dersler belirli alanlar altında toplanmıştır. Bu alanlar; “din, ahlak ve değerler”, “dil ve anlatım”, yabancı dil”, “fen bilimleri ve matematik”, “sanat ve spor” ve “sosyal bilimler”dir. Söz konusu bu altı alanda toplamda 21 ders bulunmaktadır. “din, ahlak ve değerler” alanı içerisinde de Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dinî Bilgiler” dersleri yer almıştır (İlke ve Yekder, 2013: 50-51).

1.1.4.2. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Önemi

İnsan, yapısı ve yaratılışı gereği eğitime muhtaç olan bir varlıktır (Çoban, 2019: 21). Eğitim, insan için vardır. Eğitimin en önemli görevi; insanların potansiyelinde var olan yetenekleri ortaya çıkarıp geliştirmek, temel duygu ve ihtiyaçlarını doğru bir şekilde karşılamaktır. İnsanın doğuştan getirdiği bir inanç duygusu da vardır. İnsanın bu inanç duygusunun sağlıklı bir şekilde karşılanması, temel insani bir haktır. Bu ihtiyacın doğru ve sağlıklı bir şekilde karşılanması din dersinin görevi olduğu gibi yanlış ve eksik doyurulmasının engellenmesi de yine din dersinin görevidir (Önder, 2013: 20).

Eğitim bireyin topluma uyum sürecinde de önemli bir rol oynar. Bireyler toplumlarından ayrı düşünülemez. Her bireyin, içerisinde doğduğu ve yaşamını sürdürdüğü bir ailesi ve bir toplumu vardır. Bireyin içerisinde yaşadığı toplumun, din ve dil gibi ortak değerleri vardır. Toplum, içerisinde bulundurduğu şahsın bu ortak değerlere uyum sağlamasını bekler. Birey toplumun bu ortak değerlerine uyum sağladığı ölçüde sağlıklı bir kişiliğe sahip olur. Birey din eğitiminden yoksun

birakıldığında toplumun bu değerlerine yabancı kalmış olur. Bu da kişide huzursuzluğa yol açar (Yürük ve Kızılabdullah, 2017: 86-90).

Ayrıca din eğitimi ve öğretimi faaliyetleri vasıtasıyla birey, toplumda kalıplaşmış davranışları daha rahat öğrenip bunlara daha iyi bir şekilde uyum sağlar. Toplumda yapılan dini etkinlikleri de hazırbulunuşluk seviyesi daha yüksek bir şekilde karşılar (Karateke, 2018: 37).

Bilgin ve Selçuk'da (1991: 57, MEB, 2010: 12-13) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin amaç ve önemini şu şekilde dile getirir: Bu ders ile birey, içerisinde yaşadığı aile ve toplumda, inanç ve ibadet yönünden sağlıklı ve uyumlu bir kişilik kazanır. Temizlik ve güzel ahlak gibi unsurların insan için vazgeçilmez olduğunu bilir. Başkasının dinine, inancına, düşünce ve haklarına saygılı olmayı öğrenir. Vatan ve millet sevgisini geliştirir. İnsanları sevmeyi, anneye, babaya ve büyüklere saygı göstermeyi, küçüklere şefkatli davranmayı, zayıf ve muhtaçlara yardım etmeyi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersiyle daha sağlıklı bir şekilde öğrenir.

1.1.4.3. MEB'e Göre Din Kültürü ve Ahlak Bilgisinin Dersinin Genel Amaçları

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4-8. Sınıflar) Öğretim Programıyla; 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan "Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri"ne uygun olarak öğrencilerin;

- ❖ Dinî ve ahlaki kavramları tanımaları,
- ❖ Dinin sosyal hayat, kültür ve medeniyet unsurları üzerindeki etkilerini kavramaları,
- ❖ Farklı inanç ve yorumları tanımaları ve bunlara saygı duymaları,
- ❖ Çevresindeki dinî davranış, yorum, tutum ve deneyimlerin farkında olmaları,
- ❖ Ahlaki değerleri tanımaları ve bunları içselleştirmeleri,
- ❖ İslam dininin ana kaynaklarını tanımaları,
- ❖ Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hayatını ve örnek ahlakını tanımaları,
- ❖ İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak ilkelerini açıklamaları,
- ❖ Bazı dua ve surelerin muhtevasını ana hatlarıyla tanımaları,
- ❖ İnanç ve ibadetlerin davranışları güzelleştirmedeki olumlu etkisinin farkına varmaları amaçlanmaktadır (MEB, 2018: 8).

1.2. Ders Kitabının Eğitimdeki Yeri ve Önemi

Eğitim, genel olarak bireyde davranış değişikliği meydana getirme süreci olarak tanımlanır. Davranış değişikliği oluşturma süreci kasıtlı kültürlenme yoluyla yapılmaktadır. Diğer bir ifadeyle bireye istenilen davranışların bir plan ve program çerçevesinde aktarılmasıdır. Eğitim, kasıtlı kültürlenme yoluyla bireyde davranış değişikliği süreci işlevini yerine getirirken bireyi de kültürlenme sürecine dahil etmekte ve bunu da eğitim programları vasıtası ile yapmaktadır. Eğitim programlarının kapsamındaki tüm öğrenme etkinlikleri bir plan ve program çerçevesinde yapılır. Planlı ve programlı bir eğitim çalışmasının en önemli ve yol gösterici araçlarından biri de ders kitaplarıdır (Demirel ve Kıroğlu, 2008: 2).

Hesapçıoğlu'na (1994) göre kitap, insanların, fikrini, kültürünü, sanatını, çalışmalarını kuşaklara tanıtan yazılı bir metindir. Ders kitabı ise, ders konularıyla alakalı bilgileri, öğrencilerin kendi kendine okuyup sağlıklı bir biçimde öğrenmeleri için, öğretim programlarına uygun olarak özel bir amaç için hazırlanmış yazılı metinlerdir (Akpınar, 2008: 166)

Genelinde kitaplar özelinde ise ders kitapları insanoğlunun eğitiminin gerçekleştirilmesinde ve insanlığın kalıcı bellek oluşturmada önemli bir rol oynamıştır. Kitap, toplumların geçmişini okumaya ve onları anlamaya olanak verir. Yazının bulunup günlük yaşamda yaygın bir şekilde kullanılmasıyla serüveni başlayan kitap, değişik evrelerden geçerek bugünkü şeklini almıştır. Türk eğitim sisteminde de kitap ve ders kitaplarının eskilere dayandığı yadsınamayacak bir gerçektir. Kaşgarlı Mahmud'un Divan-ı Lügat-i Türk adlı eseri ilk ders kitaplarından biri olarak değerlendirilebilir. Karahanlılar döneminde başlayıp selçuklu ve osmanlılar döneminde önemli gelişmeler kat eden ders kitapları, Tanzimat dönemine girilmesiyle beraber bugünkü şeklini yavaş yavaş almaya başlamıştır (Baştürk, 2008: 31).

Okullarda bir plan ve program çerçevesinde, öğretmenin gözetiminde, önceden belirlenmiş hedefler doğrultusunda yapılan eğitim etkinlikleriyle öğretim gerçekleştirilir. Öğretim hedeflerinin yerine getirilmesinde ders kitapları tamamlayıcı öğretim materyali görevini üstlenmektedir. Ders kitapları eğitim öğretim faaliyetleri esnasında öğrencilerin, öğretmenlerin ve yetişkinlerin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden önemli bir araçtır. Eğitim faaliyetleri esnasında ders kitaplarının, öğretmenlerin ve dersliklerin yeterli olmadığı durumlarda sıkıntılar katlanarak artar. Bu sıkıntıları minimuma indirmek için ders materyallerinin kalitesini artırmak gerekir. Çünkü kaliteli

bir eğitim öğretim faaliyeti ancak kaliteli ders kitapları ile gerçekleşir. Bir ders kitabının etkili olabilmesi için öğrencinin ilgisini çekebilmeli, derse karşı ilgisini uyandırmalı, konunun ana hatlarını ortaya koyan grafik, resim, hikayeler vb. olmalı, öğrencilerin kendi kendine öğrenmelerine fırsat sunabilmeli, öğrencinin öğrendiklerini değişik tekniklerle pekiştirebilmeli, kavramlar sade ve akıcı bir dil kullanılarak açıklanmalı, bilgiler kronolojik bir sıraya göre verilmeli ve gereksiz tekrarlardan kaçınılmalıdır. (Kılıç, 2008: 38-49).

Ülkemizde son yıllarda öğrenme-öğretme sürecinde konu kazanımlarının öğrencilere en basit ve hızlı bir şekilde kazandırılması için çok farklı öğretim materyalleri kullanılmaya başlanmasına rağmen ders kitapları bir öğretim materyali olarak öğrenme-öğretme sürecinde hala en önemli yeri korumaktadır. Ders kitaplarının bir öğretim materyali olarak bu denli önemli olmasının çeşitli nedenleri vardır. Bunlar; eğitim sürecinde en fazla başvuru materyal olması, eğitim programındaki amaç, içerik ve etkinliklere uygun bilgilerin sırasıyla yer alması, öğretmenin enerjisini daha kaliteli kullanmasına ve ders süresini daha verimli geçirmesine imkan tanınması, bilginin özünü içerdiğinden öğrencilerin değerlendirilmesinde merkezi bir öneme sahip olması, öğrencilere öğretmenin anlattıklarını istediği zaman ve istediği yerde tekrar etme imkanı tanınmasıdır. Ayrıca ders kitabının dayanıklı ve sağlam olması, fazla ağır olmadığından taşınmasının kolay olması ve fazla yer işgal etmediğinden pratik olması da ders kitabının önemini artıran etkenlerdir (Tosun vd. 2001: 19-20).

Eğitim biliminin toplumsal, kültürel, psikolojik, felsefik, politik, ekonomik gibi başka boyutları da vardır. Bu sebeplerden dolayı ders kitaplarının bilimsel içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım, ölçme ve değerlendirme gibi bölümlerinin nitelik ve verimliliğini artırmak için psikolog, eğitimci, konu alanı uzmanı, tasarımcı, dil uzmanı ve ölçme- değerlendirme uzmanı gibi uzmanların birlikte çalışması gerekir. Eğer uzman kişilerce ciddi bir ekip kurulmazsa hatalarla dolu, öğrencinin ilgi ve dikkatini çekemeyen kitaplar ortaya çıkacaktır. Ders kitaplarının iskeletini eğitim programı oluşturur. Eğitim programında var olan eksiklikler ders kitaplarına da yansır. Bundan dolayı bir eğitim programı geliştirilirken ortaya çıkacak ders kitabının daha kaliteli ve işlevsel olması için birey ve toplumun ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması, bireyin eğitimin merkezinde olması, konuların diğer ders kitapları içerikleriyle bağlantılarının kurulması gibi konulara dikkat edilmesi gerekir (Demirel ve Kiroğlu, 2008: 7-8).

1.3. Türkiyede Ders Kitaplarının Hazırlanma Aşamaları

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının resmi internet sayfasında ders kitaplarının nasıl hazırlandığı ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Aşağıda yer alan başlıklar Talim ve Terbiye Kurulunun resmi internet sayfasında paylaşılan yönergeden alınmıştır. (TTKB, 2019: 1-24).

1.3.1. Ders Kitabı Nedir

MEB'e bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlarının haftalık ders programlarında yer alan derslerin öğretim programlarına göre hazırlanmış, TTKB tarafından inceleme ve değerlendirme işlemleri tamamlanıp okutulması uygun bulunmuş kitaplara ders kitabı denir. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2003-2004 eğitim öğretim yılından itibaren öğrencilere ders kitapları ücretsiz olarak verilmektedir. Başlangıcından bugüne, on altı yıllık süreçte, öğrencilere 2.850.288.456 adet ücretsiz ders kitabı dağıtılmıştır.

1.3.2. Ders Kitabı Hangi Nitelikler Dikkate Alınarak Hazırlanır

1.3.2.1. İçerik

Dersin içeriği, eğitim ve öğretim programını içine alacak şekilde düzenlenir. Dersin özelliğine göre ünite, tema, bölüm ve konular arasında hacim yönünden eğitim-öğretim programının içeriğine uygun bir denge kurulur.

1.3.2.2. Dil, anlatım ve üslup

Yaşayan Türkçe doğru ve etkili kullanılır. Konuların işlenişinde öğrencinin gelişim özelliklerine ve seviyesine uygun olarak anlaşılır, doğru, yalın bir dil ve anlatım kullanılır. Dilin kullanımında Türk Dil Kurumunun Güncel Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu esas alınır.

1.3.2.3. Öğrenme, öğretme, ölçme ve değerlendirme

Öğrenme yöntem ve stratejileri dikkate alınarak ve üst düzey düşünme becerileri geliştirilir. Değerlendirmeye yönelik unsurlar, ölçme ve değerlendirmenin ilke ve teknikleri göz önünde bulundurularak düzenlenir.

1.3.2.4. Teknik, tasarım ve düzenleme

Görsel ve içerik tasarımı, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte ve öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak yapılır.

1.3.3. Ders Kitabını Kimler Hazırlar

Ders kitapları hem kamu (MEB) hem de özel sektör tarafından hazırlanabilir. Hazırlık sürecinde editör, yazar, görsel tasarımcı, dil uzmanı, ölçme ve değerlendirme uzmanı, rehberlik uzmanı, program geliştirme uzmanı vb. unvanlı kişiler görev alır. Hazırlanan kitaplar incelenmek ve değerlendirilmek üzere TTKB'ye sunulur.

1.3.4. Ders Kitabı İnceleme ve Değerlendirme Sürecinin İşlenişi

Taslak ders kitaplarının inceleme ve değerlendirme süreci, panelist olma kriterlerini taşıyan akademisyenler ve öğretmenler tarafından objektiflik, bilimsellik ve şeffaflık kurallarına dayalı olarak elektronik ortamda (e-Müfredat Kitap İnceleme Modülü) “panel sistemi” ile yürütülmektedir. Hazırlanan taslak ders kitaplarının ders kitabı olarak kabul edilmesi için “e-müfredat.meb.gov.tr” internet adresi üzerinden elektronik ortamda TTKB'ye başvurusu yapılır. Başvurusu yapılan taslak ders kitapları yayınevi ve kitabın hazırlık sürecinde görev alan personelin yeterlilikleri ile yönetmelikte belirtilen diğer hususlar açısından incelenir. İnceleme ve değerlendirme sonucunda ön yeterlilikler açısından uygun bulunan taslak ders kitapları, panelistler tarafından incelenmek ve değerlendirilmek üzere elektronik ortamda tarafsız atama yoluyla görevlendirilen panelistlere gönderilir. Her bir taslak ders kitabı için görevlendirilen, en az ikisi alanında üstü diploma ve doktora sahip dört alan uzmanı/eğitimcisi ile bir dil uzmanı ve bir görsel tasarım uzmanı ve panelist, elektronik ortamda kitapları inceleyerek bireysel raporlarını hazırlarlar. Altı panelist bu süreci birbirinden bağımsız ve habersiz olarak yürütür. Panelistler bireysel raporlarını oluşturduktan sonra ortak panel raporunu oluşturmak üzere panel toplantısına davet edilirler. Panelistler, panel toplantısında Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından görevlendirilen bir moderatör eşliğinde bireysel raporlarını değerlendirerek ortak panel raporunu oluştururlar. Panel toplantısı sonunda panelistler gizli oylamayla taslak ders kitabını 4 farklı kriter yönünden puanlarlar. Her bir kriter için en az iki puan almak şartıyla toplamda en az sekiz veya daha üstü puana sahip kitap “geçer” puan almış kabul edilir. Ortak panel raporu kurulda görevli uzmanlar aracılığıyla kurul onayına sunulur.

Kurul, uzman görüşlerini ve ortak panel raporunu dikkate alarak taslak ders kitabının okutulmasına ilişkin uygunluk kararını verir. Kurul değerlendirmesi doğrultusunda yayınevi ve hizmet birimleri tespit edilen düzeltmeleri gerçekleştirerek kitapları basıma hazır hâle getirirler. Kurul tarafından onaylanan ders kitaplarının listesi Tebliğler Dergisinde yayımlanır. Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen ihale sonuçları doğrultusunda onay almış ders kitaplarının basım ve dağıtım işlemleri tamamlanır.

1.3.5. Ders Kitabını Kimler İnceler

Taslak ders kitabı inceleme işlemleri elektronik ortamda panelistler tarafından gerçekleştirilir. Panelist olabilmek için, en az 5 yıl süreyle öğretmenlik yapmış olma veya alanında en az doktora yapmış olma şartı aranır. Bir kitabın panelistleri alan uzmanları, görsel tasarım uzmanı ve dil uzmanından oluşur. Bugüne kadar 15 dönemde yaklaşık 35.000 panelist inceleme ve değerlendirme görevi yapmıştır.

1.3.6. Ders Kitabı İncelemek İçin Nasıl Panelist Olunur

Panelist olmak için gerekli şartları sağlayan kişilerden <http://e-mufredat.meb.gov.tr> veri tabanı sistemine kayıt yaptıranlar Başkanlıkça düzenlenen inceleme ve değerlendirme eğitimine alınarak panelist havuzuna dâhil edilirler. Panelist havuzunda inceleme ve değerlendirme eğitimi almış 12.000'den fazla uzman bulunmaktadır.

1.3.7. Ders Kitabı İncelenirken Dikkat Edilmesi Gereken Kurallar

Taslak ders kitapları, ayrıntıları Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliğinde belirtilen dört kriter açısından incelenip değerlendirilir.

1. İçeriğin kanunlara ve anayasaya uygunluğu
2. İçeriğin bilimsel yönden yeterliliği
3. İçeriğin eğitim-öğretim programının hedeflerini gerçekleştirme yeterliliği
4. İçerik tasarımı ve görsel tasarımın öğrenmeyi destekleyecek nitelikte olması ve öğrencilerin seviyesine uygunluğu.

1.3.8. Ders Kitaplarında Hata Varsa Ne Yapılır

Dağıtılan ders kitaplarında herhangi bir hata veya eksiklik bulunması durumunda düzeltme işlemleri TTKB tarafından gerçekleştirilir. TTKB'ye ulaşan bildirimler incelenerek yapılması gereken düzeltmeler yayınevine bildirilir. Kitaba ait düzeltmelerin yapıldığı güncel nüsha, Bakanlığımız Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün "EBA / Eğitim Bilişim Ağı (www.eba.gov.tr/ekitap)" portalı üzerinden pdf formatında yayımlanır. Hata tespiti yapılan ders kitapları, yapılan düzeltmelerden sonra bir sonraki basımda düzeltilmiş şekliyle yayımlanır.

1.4. Ders Kitabı İnceleme Ölçütleri

1.4.1. Fiziksel Açıdan

Ders kitaplarının fiziki yapısı çok önemli bir unsurdur. Çünkü öğrenci ders kitabını eline ilk alıp dokunduğunda öğrenciyi ilk karşılayan kısım kitabın fiziki yapısı olacaktır. Öğrenciler için kitaba dokunmak, kitabı açarak incelemek çoğu defa içerikten önce gelmektedir. Ders kitaplarındaki fiziksel yapı incelenirken dikkat edilmesi gerekenler, kitabın kağıt ve karton kapak seçimi, boyutu ve ölçülendirilmesi, ve kitabı ciltleme şekilleridir. Kitabın kağıdı, bilginin öğrenciye ulaşmasında önemli bir aracı görevi görür. Bundan dolayı ders kitabı incelenirken kağıdın doku, gramaj, yoğunluk, renk ve yüzeyine dikkat edilir. Ders kitabının boyutu da önemli fiziksel özelliklerinden bir tanesidir. Kitabın boyutu oluşturulurken özellikle öğrenci yaş gruplarına dikkat edilir. Çünkü öğrenci yaş grupları küçüldükçe kitaptaki yazı puntosu, resimler, şekiller büyük olacağından kitabın boyutu da aynı şekilde büyütülür. Ders kitaplarının diğer bir fiziki özelliği olan ciltleme de önem arz etmektedir. Bu materyaller sürekli öğrenci tarafından taşınmakta, açılıp okunmaktadır. Bu nedenle kaliteli yapılmış bir ciltleme, kitabın ömrünü uzatır (Kaptan, 2008: 196).

1.4.2. Görsel Tasarım Açısından

Bir toplumun gelişmişlik düzeyini gösteren önemli unsurlardan bir tanesi de ders kitaplarıdır. Ders kitapları ile öğrencilere aracısız olarak bilgi paylaşımı sağlanır. Bundan dolayı ders kitapları önemsenmeli ve içindeki bilgiler bir düzen ve estetik içerisinde sunulmalıdır. Eğitimciler, öğrencilerin eğitiminde ve ders kitaplarında görsellerin kullanımının etkili bir yol olduğunu belirtirler. Kitaplardaki görsel düzeni oluşturan en önemli elemanlardan bir tanesi de resimlerdir. Öğrenci seviyesine uygun

olan ve öğrencileri düşünmeye sevk eden resimler öğrenmeyi olumlu yönde etkilerken, eğitim açısından kötü sayılabilecek resimler de öğrenmeyi olumsuz yönde etkiler. Bu derece önem arz eden resimlerin, ders kitaplarında kullanılırken dikkat edilmesi gereken hususları vardır. Bunlar; resimlerin yaş grubuna uygunluğu, resimlerdeki renk seçimi, resimlerin metinle olan ilişkisi gibi kriterlerdir. Kitabın kapak tasarımı da görsel düzen açısından önemli olan bir diğer husustur. Çünkü ders kitabının kapağı, kitabın kimliği hükmündedir. Kitabın kapağı oluşturulurken dikkat edilmesi gereken hususlar şöyledir; kapak bilimsel içeriğe uygun olmalı, öğrencilerin dikkatini çekebilmeli, öğrenci kitabın kapağına baktığında kafasında ders ile ilgili bir tema oluşturabilmelidir (Kaptan ve Kaptan, 2008: 183).

1.4.3. Dil ve Anlatım Açısından

Ders kitabı incelemesinde üzerinde önemle durulması gereken yerlerden birisi de kitabın dil ve anlatım yönünden yeterliliğidir. Çünkü biçim, tasarım ve görsel gibi yönlerden kitap ne kadar mükemmel olsa da eğer kitapta anlaşılır bir dil kullanılmamışsa öğrencilere fayda sağlamaz. Türk Milli Eğitiminin en büyük amaçlarından biri, öğrencilerin ana dillerini en iyi ve en doğru şekilde kullanmalarını sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda Milli Eğitim Bakanlığı hangi derse ait olursa fark etmez, ders kitaplarının Türkçe dil bilgisi ve imla kurallarına uygun olup olmadığı üzerinde hassasiyetle durmaktadır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin de temel amaçlarından biri, Türkçede yaşayan din dilini daha kullanılabilir hale getirmektir. Bu amacı gerçekleştirecek en önemli vasıta ise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarıdır (Tosun vd. 2001: 54).

Ders kitapları hazırlanırken dikkat edilecek dil ve anlatım kurallarını şöyle sıralayabiliriz: Kitap dilinin açık ve sade olması, cümlelerin öğrenci seviyesine uygun olması, cümlelerin basitten karmaşığa ve somuttan soyuta doğru sıralanması, kullanılan kelimelerin sınıf düzeyine uygun olması, yazım kurallarına uyulmuş olması, yabancı kelimelerin anlamlarının verilmiş olması (Demirel, 2015: 44-45).

1.4.4 .Yazılı İçerik Açısından

Ders kitaplarının temelini ve ana gövdesini oluşturan kısım, kitabın içerik kısmıdır. Çünkü öğrencinin sene boyunca okuyup verim alacağı kısım içerik kısmı olacaktır gibi öğretmene de kılavuzluk edecek yine bu kısım. Bundan dolayı ders

kitaplarında yer alan metinler, bilimsel kriterlere uygun olmalı ve programın hedeflerine uygun bilgiler içermelidir (Demirel, 2015: 41).

İyi düzenlenmiş, dikkat çekici ve içerik yönünden verimli olan ders kitapları, hem öğrencilere ders konusunda büyük fayda sağlar hem de öğretmenlere kılavuzluk eder. Fakat iyi düzenlenmemiş, içerik yönünden verimsiz ve öğrencileri yönlendirmede etkisiz olan ders kitapları ise, hem öğrencilere fayda sağlamaz hem de eğitim öğretim sürecini olumsuz yönde etkiler (Uzuntiryaki ve Boz, 2006: 219).

Ders kitabının içerik kısmı incelenirken dikkat edilecek hususları şu şekilde sıralayabiliriz: Ünite başlarında yer alması gereken bilgiler var mı, hazırlık çalışmaları ünite konularının kavranması için lazım olan hazırbulunuşluğu sağlıyor mu, önceki ünite öğrenilen bilgilerle ilişkilendirilecek hazırlık çalışmaları var mı, konuların anlatımında yeterli örnekler verilmiş mi, konular çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerin kullanılmasını mümkün kılacak şekilde düzenlenmiş mi, içerik Milli Eğitimin genel amaçlarına hizmet ediyor mu, kitap İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programında belirtilen hedeflerin tamamını kapsayacak nitelikte mi, bilgiler doğru ve tarafsız bir şekilde sunulmuş mu, ayet mealleri aslına uygun olarak verilmiş mi, değerlendirme soruları konuları kapsayacak şekilde verilmiş mi vb. (Tosun vd. 2001: 50-70).

1.4.5. Ölçme Değerlendirme Açısından

Sönmez'e (2015: 451) göre Eğitim; "Fiziksel uyarımlar sonucu beyinde oluşan istendik biyo-kimyasal değişimlerdir". Kişinin beyinde oluşan istendik biyo-kimyasal değişimleri doğrudan gözlemleyemiyoruz. Kişinin sadece davranışlarına bakarak beyinde istendik biyo-kimyasal değişimlerin olup olmadığına karar verebiliyoruz. Kişide gözlemlemeye çalıştığımız davranışları, kişinin kazanıp kazanmadığını, kazandıysa ne kadar kazandığını, kazanamadıysa, kazanabilmesi için neler yapılması gerektiğini belirleme, ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinin kapsamına girer.

Ders kitaplarının öğretim programının ölçme ve değerlendirme ögesine uygunluğu yönünden değerlendirilmesi için şuna benzer sorular ölçüt olarak kullanılabilir (Oral, 2005: 101):

- Ders kitabında öğrencileri araştırmaya yönelten sorulara yer verilmiş midir?
- Ders kitabında hazırlık sorularına yeterince yer verilmiş midir?

- Ders kitabında, konuyu pekiştirmek için yeterince değerlendirme sorularına yer verilmiş midir?
- Ders kitabında yer alan hazırlık soruları ön öğrenmeleri ortaya çıkarmakta mıdır?
- Değerlendirme sorularında önemli davranışların tamamına yönelik sorulara yer verilmiş midir?
- Sorular, ölçme ve değerlendirme kriterlerine uygun olarak hazırlanmış mıdır?

1.5. Araştırma Literatürü

Din kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarının incelenmesi ile ilgili olarak 2 makale 6 yüksek lisans tezi olmak üzere toplam 8 adet çalışmaya ulaşılmıştır. Bu çalışmalardan beşi nitel, ikisi karma biri de nicel olarak desenlenmiştir. İncelenen çalışmalardan dördü sadece öğretmenlerle, biri öğrencilerle, üçü de doküman incelemesi olarak yapılmıştır. Çalışmalardan üçü tüm ortaokul, biri 4 ve 8. sınıf, biri 5 ve 8. sınıf, biri 6. Sınıf, biri de lise tüm sınıfların ders kitapları üzerine yapılmıştır. Son çalışmada ortaöğretim DKAB öğretim programı üzerine yapılmıştır. İncelenen bu çalışmalar hakkında aşağıda detaylı bilgi verilmiştir:

Gündüz (2013) yapmış olduğu araştırmada 2004 yılında yenilenen İlköğretim DKAB öğretim programına uygun olarak hazırlanan İlköğretim DKAB ders kitapları hakkında Şafii DKAB öğretmenlerinin görüşlerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmada “Nicel ve nitel araştırma yöntemleri” kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma gurubunu Batman ilinde görev yapan Şafii mezhebine mensup İlköğretim DKAB Öğretmenleri oluşturmuştur. Uygulanan anket ve yapılan görüşmeler neticesinde şu sonuca ulaşılmıştır: Bir ders kitabında başarıya ulaşılması büyük oranda öğrenciye hitap edebilmesiyle ilintilidir. Batman örneğinde DKAB ders kitapları Şafii mezhebine mensup öğrencilere hitap edebilmelidir. Türkiye’de Hanefi mezhebinin yanında Şafii mezhebinin de belli oranda çoğunlukta olmasından kaynaklı olarak ders kitaplarında iki mezhebe ait dini uygulamalar birlikte verilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Ayrıca DKAB dersinin özellikleri de göz önünde bulundurulduğunda metinlerde geçen dini kavram ve ifadelerin açıklamalarına daha fazla yer verilmelidir. Kitapta yer alan dini metinlerin, sure ve duaların anlamları daha anlaşılır bir dille yazılması gerektiği dile getirilmiştir.

Şahin (2010) yapmış olduğu çalışmada İlköğretim Din kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ve öğretmen kılavuz kitaplarını ders kitabı inceleme kriterlerine göre incelemiştir. Bu çalışma ile, Muğla ili ilköğretim okullarında okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarının, milli eğitimin genel amaçları, okulun amaçları ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin özel amaçları doğrultusunda amaçlanan hedeflere ulaşma konusunda beklentilere ne derecede cevap verebildiğinin incelenip bir değerlendirmesinin yapılması amaçlanmıştır. Çalışmada ilk önce literatür çalışması yapılmıştır. Sonra “nitel ve nicel araştırma yöntemleri” birlikte kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma gurubu Muğla İli ve ilçelerindeki resmi ilköğretim okullarından oluşmaktadır. Çalışma için toplamda 48 okul tespit edilmiş, bu okullarda görev yapan toplam 56 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni ile irtibata geçilmeye çalışılmış ancak bunlardan 39’u ile görüşme gerçekleştirilebilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler MEB tarafından yayınlanmış olan Yönerge’deki kriterlere göre, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders ve öğretmen kılavuz kitaplarını değerlendirmişlerdir.

Özkan (2011) tarafından hazırlanan çalışmada ise ilköğretim DKAB ders kitapları ve öğretmen kılavuz kitaplarının yapılandırmacı anlayışa uygunluğu (6.sınıf örneği) incelenmiştir. Bu araştırmanın amacı İlköğretim 6. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabı ve öğretmen kılavuz kitabının mevcut durumunu ortaya koymak ve bu kitapların yapılandırmacı anlayışa uygunluğunu incelenerek değerlendirmek olmuştur. Araştırmada tarama modeli kullanılıp verilerin toplanması ve analiz edilmesi aşamasında doküman incelemesi ve literatür taraması yöntemlerinden faydalanılmıştır. Araştırmanın sonucunda ise söz konusu kitapları daha nitelikli hale getirmeye yönelik öneriler sunulmuştur.

Turhan (2009) ise yaptığı çalışma ile ilköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarında geçen etkinlikleri öğretmen görüşleri çerçevesinde değerlendirmiştir. Araştırmaya katılan ilköğretim DKAB öğretmenlerinin yapılandırmacı yaklaşım temelli ilköğretim DKAB öğretim programının felsefesine uygun olarak ders işlediklerini, DKAB öğretim programının yeniliklerinden olan etkinlik çalışmalarını benimsediklerine ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin etkinlik çalışmalarıyla öğrencilerin dersi daha çok sevdiklerini, iş birliğini, sosyalleşmeyi ve birbirlerini tanımaya başladıkları belirtilmiştir. Bunun yanında DKAB öğretmenleri ders kitaplarında bulunan etkinlikleri uygularken çeşitli sorunlar yaşamaktadırlar. Bunların başında eğitim kurumlarının fiziki açıdan yetersiz şartlarda oluşu olduğu dile getirilmiştir.

Avci (2019) bu araştırmasında 2017 yılında kabul edilen 2018 eğitim öğretim yılında uygulamaya konulan yeni ortaöğretim DKAB Öğretim Programını incelemiştir. 2018-2019 Eğitim Öğretim yılında Sakarya ili Kocaeli ilçesinde ortaöğretim kurumlarında görev yapan 12 DKAB öğretmeni ile yapılan görüşmeler neticesinde yapılmıştır. Nitel bir araştırma olan bu çalışmada odak grup görüşmesi yöntemi uygulanmıştır. Yapılan çalışma neticesinde toplamda 23 ayrı sonuca varılmıştır. Bu sonuçlardan bazıları şu şekildedir: Ortaöğretim DKAB öğretim programının Türkiye'deki ortaöğretim öğrencilerinin ihtiyaçlarına cevap verebilecek kapasitede olduğu görülmüştür. Fakat programın tamamı için geçerli olmadığını dile getirilmiştir. Çünkü bazı ünitelerin daha kapsamlı bir şekilde hazırlanması gerektiği ifade edilmiştir. Yenilenen DKAB öğretim programdaki 12. Sınıf konuları ayrıntılı bir şekilde işlenirken 9, 10, 11. Sınıf konuları ise kısaca verilmiştir. DKAB eski öğretim programında haftalık ders saati 1 iken yeni DKAB öğretim programında 2 saate çıkarılmıştır. Bu yerinde bir karar olmuştur. Ortaöğretimde derslerin 2 saate çıkarılması konuların yetiştirilmesini ve derslerin daha verimli işlenmesini sağladığı ifade edilmiştir.

Bozkurt (2018) "Ortaokul (5 ve 8. Sınıf) öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine karşı görüşlerinin değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans çalışmasını Gaziantep ilinin Şehitkamil ve Şahinbey ilçesinde farklı sosyoekonomik çevrelerde bulunan 3 farklı kamu okulunda gerçekleştirmiştir. 5. Sınıftan 100 öğrenci 8. Sınıftan 100 öğrenci olmak üzere Toplamda 200 öğrenciye 23 soruluk görüşme formları uygulanmıştır. Uygulanan görüşme formu sonuçlarına göre her iki yaş düzeyinde bulunan öğrencilerin çoğunluğunun Din kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde öğrendiklerinin günlük yaşamda işe yaradığı ve bu dersin kendi davranışları üzerinde olumlu etkilere sahip olduğu ifade edilmiştir. Bundan dolayı da unutulmaması gereken önemli bir konu, günlük hayatla bağlantılı olan ve günlük hayattan örnek verilen öğrenmelerin, öğrencilerin daha çok ilgisini çektiği ve bu şekilde öğrencilerde daha kalıcı etki oluşturduğu dile getirilmiştir. Varılan diğer bir sonuç ise öğrencilerin derse olan ilgilerinin en önemli nedenlerinden birinin öğretmen olduğu sonucuna varılmıştır. Bu nedenle DKAB Öğretmenlerinin yapması gereken en önemli görevlerden biri de kendisini öğrencilerine sevdirmesi olduğu dile getirilmiştir. Çocukların din eğitimine karşı olan tutumlarını etkileyen diğer faktörler ise başta aile olmak üzere arkadaş çevresi, okul, cinsiyet, çevre, , sınıf ortamı gibi durumlar olduğu ifade edilmiştir.

Şimşek (2012) tarafından hazırlanan bu çalışmada nitel bir desen kullanılmış ve belgesel tarama modelinden faydalanılmıştır. Araştırmada, 2011-2012 eğitim-öğretim yılı ilköğretim 4-8. sınıflarda okutulan Dkab ders kitaplarının “ahlak” öğrenme alanları incelenmiştir. Araştırma evrenini, 2006 yılında kabul edilen DKAB Dersi Öğretim Programı’na göre yazılmış ilköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi ders kitapları; örneklemini ise, 2011-2012 İlköğretim 4.-8. sınıflar DKAB ders kitapları “ahlak” öğrenme alanları üniteleri oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda genel olarak şu yargıya varılmıştır: İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarının “ahlak” öğrenme Alanları ile ilgili ünitelere genel bir şekilde bakıldığında; konuların ele alınış ve sunuluş şekli, ünitelerde verilen örnekler, değerlendirme soruları, tartışma, düşünme ve yorumlama etkinlikleri; tarafsız, birleştirici ve bütünleştirici bir biçimde verildiği söylenebilir. DKAB ders kitaplarının “ahlak” öğrenme alanları; içerik, öğrenilebilirlik, okuma metinleri ve temel kaynaklarının içerik analizi sonucunda genel olarak iyi hazırlandığı ve başarılı olduğu söylenebilir. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarının nitelik ve işlevselliğinin geliştirilmesi amacıyla; öğretmen, öğrenci ve alan eğitimcilerinin görüşleriyle benzer araştırma çalışmalarının yapılması önerilmiştir.

Yılmaz (2014) tarafından hazırlanan bu çalışmada Nitel araştırma yöntemi kullanılıp içerik analizi modelinden faydalanılmıştır. Bu amaçla orta öğretim Din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitaplarının içeriği iletilen sözcükler, anlamlar, semboller, resimler, düşünceler gibi temalar açısından incelenmiş ve sistematik bir şekilde taranarak belli kategoriler yönünden analiz edilmiştir. Araştırma 2013-2014 öğretim yılı ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. sınıf DKAB öğretim programında yer alan “inanç öğrenme alanının” incelenmesini kapsamıştır. Ders kitaplarında yer alan ‘inanç’ öğrenme alanı ünite konularının ortaöğretim DKAB programları ile genel anlamda örtüştüğü, kitapta yer alan konu içeriklerinin ergenlerin ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte olduğu ifade edilmiştir. Kitapların ayrıntı içermeyen bilgilerden oluştuğu, yer yer görsel temalarla desteklendiği ve tekrardan kaçınılarak hazırlandığı söylenmiştir. Buna rağmen ders kitabı formatını taşıyan bu tür ders kitaplarının öğrenci yönünden çoğu defa olumsuz imajları da beraberinde getirdiği dile getirilmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde; lise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarının öğretmen çalışmalarına, öğrencilerin bireysel çalışmalar yapabilmesine, sınıfta ders işlemeye uygun olduğu ifade edilmiştir. Öneri olarak da; Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitapları ünite işlenişlerinde faydalı örneklerle konuların açıklanması, aktif

öğrenme şekline uygun olarak hazırlanmış çağdaş öğrenme yaklaşım ve yöntemlerinden faydalanılması, problem çözmeye teşvik edebilmesi bakımından desteklenmesi gerektiği söylenmiştir. Ayrıca öğrencilerin İslam inancının gereği ve hayatımızdaki yerini daha derinlemesine araştırmaya yönlendirilmesi için DKAB ders kitabı içeriklerinin tekrar gözden geçirilebileceği ifade edilmiştir.

2018 yılında uygulamaya konulan yeni DKAB öğretim programından sonra DKAB ders kitapları da bu program çerçevesinde yenilendi. Yukarıda ele alınan çalışmalara bakıldığında 2018'den sonra yayımlanan iki çalışma mevcuttur. Fakat bu iki çalışmada da DKAB ders kitapları inceleme konusu yapılmamıştır. Bu çalışmada ise işin merkezinde bulunan 63 DKAB öğretmeni ile yüz yüze görüşülerek 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda okutulan DKAB ders kitapları; Mili Eğitimin genel amaçları, okulun amaçları ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin özel amaçları doğrultusunda kapsamlı bir şekilde incelendi. Araştırmanın, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarının geliştirilmesine katkı sağlayacağı, DKAB dersi ile ilgili ele alınacak olan alan çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma; doküman analizi, gözlem ve görüşme gibi veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algı ve olayların doğal ortamda reel ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin takip edildiği araştırma olarak açıklanabilir. Diğer bir ifade ile nitel araştırma, kuram oluşturup bu kuramı anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek 2016: 41). Araştırmanın deseni durum çalışmasıdır. Durum çalışması, araştırılan olguyu kendi sınırları içinde inceleyen, olgu ve içinde bulunduğu ortam arasındaki çerçevenin kesin hatlarla belirgin olmadığı ve birden fazla kanıt veya veri kaynağının var olduğu durumlarda kullanılan bir araştırma desendir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 289). Araştırma verilerini elde etmek için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu yöntemde, önceden yapılan ve ne tür soruların ne şekilde sorulup, hangi verilerin toplanacağını en ayrıntılı biçimde saptayan, görüşme planının aynen uygulandığı bir görüşmedir (Karasar, 2015: 167). Araştırmada örneklem seçimi, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemine göre yapılmıştır. Ölçüt örnekleme yönteminde temel unsur önceden araştırmacı tarafından belirlenmiş ölçütleri karşılayan tüm durumların çalışılmasıdır. Bu ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabildiği gibi önceden de hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılarak belirlenebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 122). Araştırmada örnekleme oluşturan 63 DKAB öğretmenin araştırılmaya katılabilmesi için araştırmacı tarafından belirlenen ölçütler şu şekildedir:

1. Bu araştırmada, 2019-2020 eğitim-öğretim yılı Diyarbakır İl Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı ortaokullarda görev yapan DKAB öğretmenleri dikkate alınmıştır.

2. Bu araştırmaya katılan DKAB öğretmenlerinin 2019-2020 eğitim-öğretim yılı itibarıyla ilkokul 5., 6., 7., ve 8. sınıfları okutmaları gerekmektedir.

Araştırmada, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 18.04.2019 tarihli ve 8 sayılı (ekli listenin 78. Sırasında) kurul kararı ile 2019-2020 eğitim öğretim yılı için ders kitabı olarak kabul edilen; 5. sınıflar için Lisans Yayıncılık, 6. sınıflar için Dörtel Yayıncılık, 7. Sınıflar için FCM Yayıncılık, 8. Sınıflar

için de Nev Kitap Yayıncılık tarafından basılmış olan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitapları baz alınmıştır.

2.2.Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2019-2020 eğitim öğretim yılında Diyarbakır İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı kamu ortaokullarında görev yapan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırma, Diyarbakır il merkezinde bulunan 29 ortaokulda görev yapan 63 DKAB öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 2.Araştırmaya Katılan Öğretmenlere İlişkin Tablo

Sınıf	Cinsiyet		Hizmet Yılı			Eğitim Durumu		TOPLAM
	Erkek	Bayan	1-5 yıl	6-10 yıl	11 ve yıl üzeri	Lisans	Yüksek Lisans	
5.sınıf	8	7	7	5	3	14	1	15
6.sınıf	11	5	8	3	5	16	-	16
7.Sınıf	10	5	6	7	2	14	1	15
8.sınıf	11	6	8	7	2	15	2	17
Toplam	40	23	29	22	12	59	4	63

Araştırmaya katılan öğretmenlere ilişkin tablo incelendiğinde, çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin kırkı erkek yirmi üçü kadındır. Öğretmenlerin hizmet süresine göre dağılımı şöyledir: 1-5 yıl arası yirmi dokuz kişi, 6- 10 yıl arası yirmi iki kişi, 11 yıl ve üzeri ise on iki kişidir. Dört öğretmen de yüksek lisans yapmıştır. Bulguların sunumunda öğretmenler Ö1, Ö2, Ö3,,,,,,Ö15 şeklinde kodlamalarla verilmiştir. Kadın öğretmenler için “KÖ”, erkek öğretmenler için “EÖ” kodu kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin sınıf kademelerine göre dağılımı ve bu öğretmenlere ilişkin bilgiler şu şekildedir:

Tablo 3.5. Sınıf DKAB Ders Kitabını Değerlendirme Grubundaki Öğretmenler

Katılımcı Kodu	Hizmet Süresi	Eğitim Durumu
KÖ1	1-5 yıl	Lisans
KÖ2	6-10 yıl	Lisans
KÖ3	1-5 yıl	Lisans
KÖ4	1-5 yıl	Lisans
KÖ5	6-10 yıl	Yüksek Lisans
KÖ6	11 yıl ve üzeri	Lisans
KÖ7	1-5 yıl	Lisans
EÖ8	6-10 yıl	Lisans
EÖ9	1-5 yıl	Lisans
EÖ10	11 yıl ve üzeri	Lisans
EÖ11	1-5 yıl	Lisans
EÖ12	1-5 yıl	Lisans
EÖ13	6-10 yıl	Lisans
EÖ14	6-10 yıl	Lisans
EÖ15	11 yıl ve üzeri	Lisans

5. Sınıf DKAB ders kitabı değerlendirme grubundaki öğretmenlerin yedisi kadın sekizi erkektir. Öğretmenlerin hizmet süresine göre dağılımı şöyledir: 1-5 yıl arası yedi kişi, 6- 10 yıl arası beş kişi, 11 yıl ve üzeri ise üç kişidir. Bir öğretmen de yüksek lisans yapmıştır.

Tablo 4.6. Sınıf DKAB Ders Kitabını Değerlendirme Grubundaki Öğretmenler

Katılımcı Kodu	Hizmet Süresi	Eğitim Durumu
KÖ1	6-10 yıl	Lisans
KÖ2	1-5 yıl	Lisans
KÖ3	1-5 yıl	Lisans
KÖ4	11 yıl ve üzeri	Lisans
KÖ5	1-5 yıl	Lisans
EÖ6	11 yıl ve üzeri	Lisans
EÖ7	1-5 yıl	Lisans
EÖ8	11 yıl ve üzeri	Lisans
EÖ9	1-5 yıl	Lisans
EÖ10	1-5 yıl	Lisans
EÖ11	6-10 yıl	Lisans
EÖ12	11 yıl ve üzeri	Lisans
EÖ13	1-5 yıl	Lisans
EÖ14	6-10 yıl	Lisans
EÖ15	11 yıl ve üzeri	Lisans
EÖ16	1-5 yıl	Lisans

6. Sınıf DKAB ders kitabı değerlendirme grubundaki öğretmenlerin beşi kadın on biri erkektir. Öğretmenlerin hizmet süresine göre dağılımı şöyledir: 1-5 yıl arası sekiz kişi, 6- 10 yıl arası üç kişi, 11 yıl ve üzeri ise beş kişidir.

Tablo 5.7. Sınıf DKAB Ders Kitabını Değerlendirme Grubundaki Öğretmenler

Katılımcı Kodu	Hizmet Süresi	Eğitim Durumu
KÖ1	1-5yıl	Lisans
KÖ2	6-10 yıl	Lisans
KÖ3	6-10 yıl	Lisans
KÖ4	1-5 yıl	Lisans
KÖ5	1-5 yıl	Lisans
EÖ6	6-10 yıl	Lisans
EÖ7	6-10 yıl	Lisans
EÖ8	1-5 yıl	Lisans
EÖ9	11 yıl ve üzeri	Lisans
EÖ10	6-10 yıl	Lisans
EÖ11	6-10 yıl	Lisans
EÖ12	11 yıl ve üzeri	Lisans
EÖ13	1-5 yıl	Yüksek Lisans
EÖ14	6-10 yıl	Lisans
EÖ15	1-5 yıl	Lisans

7. Sınıf DKAB ders kitabı değerlendirme grubundaki öğretmenlerin beşi kadın onu erkektir. Öğretmenlerin hizmet süresine göre dağılımı şöyledir: 1-5 yıl arası altı kişi, 6- 10 yıl arası yedi kişi, 11 yıl ve üzeri ise iki kişidir. Bir öğretmen de yüksek lisans yapmıştır.

Tablo 6.8. Sınıf DKAB Ders Kitabını Değerlendirme Grubundaki Öğretmenler

Katılımcı Kodu	Hizmet Süresi	Eğitim Durumu
KÖ1	6-10 yıl	Lisans
KÖ2	1-5 yıl	Lisans
KÖ3	1-5 yıl	Lisans
KÖ4	6-10 yıl	Yüksek Lisans
KÖ5	1-5 yıl	Lisans
KÖ6	6-10 yıl	Lisans
EÖ7	1-5 yıl	Lisans
EÖ8	6-10 yıl	Lisans
EÖ9	1-5 yıl	Lisans
EÖ10	11 yıl ve üzeri	Lisans
EÖ11	1-5 yıl	Lisans
EÖ12	6-10 yıl	Lisans
EÖ13	1-5 yıl	Yüksek Lisans
EÖ14	11 yıl ve üzeri	Lisans
EÖ15	1-5 yıl	Lisans
EÖ16	6-10 yıl	Lisans
EÖ17	6-10 yıl	Lisans

8. Sınıf DKAB ders kitabı değerlendirme grubundaki öğretmenlerin altısı kadın on biri erkektir. Öğretmenlerin hizmet süresine göre dağılımı şöyledir: 1-5 yıl arası 8 kişi, 6- 10 yıl arası yedi kişi, 11 yıl ve üzeri ise iki kişidir. İki öğretmen de yüksek lisans yapmıştır.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada verilerin çözümlenmesi içerik analizi yöntemi ile yapılmıştır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 242). Araştırmanın verileri, çalışmanın amacına uygun olarak hazırlanmış olan altı adet yarı yapılandırılmış mülakat sorusuyla elde edilmiştir (Ek-1). Verilerin toplanması için gerekli izinler alınmıştır (Ek-2). Bu izinle birlikte okullara gidilerek okul idaresine gerekli bilgiler

aktarılmış ve DKAB öğretmenleriyle böyle bir çalışma yapmak için idarenin de izni alınmıştır. Okulda ulaşılabilen DKAB öğretmenlerine çalışmayla ilgili bilgiler araştırmacı tarafından bizzat aktarılarak çalışmaya gönüllü olarak katılıp katılamayacakları sorulmuştur. Çalışmada gönüllülük esas alınmıştır. Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitapları hakkında öğretmenlerin genel değerlendirmelerini belirlemek amacıyla hazırlanan mülakat sorularının kapsam geçerliliği iki uzmanın görüşüne başvurularak belirlenmiştir. Çalışmanın mülakatları toplam 63 öğretmenle gerçekleştirilmiştir. Mülakat sorularında genel olarak kitabın: “biçimsel özellik, görseller, öğrenci etkinlikleri, hazırlık çalışmaları, yazılı içerik ve değerlendirme soruları” kısımlarıyla ilgili durumlar belirlenmeye çalışılmıştır. Mülakat verilerinin dış geçerliğini sağlamak için ayrıca öğretmenlerin görüşleri gerekli yerlerde “tırnak” içinde ifadeler değiştirilmeden verilmiştir.

ÜÇÜNCÜBÖLÜM

3. BULGULAR VE YORUM

Öğretmenlerin mülakat sorularına verdikleri cevaplar, ortak görüşler doğrultusunda alt başlıklar altında maddelenerek sunulmuştur.

3.1. 5. Sınıf DKAB Ders Kitabına Yönelik Bulgular

Bu kısımda 5. Din kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabını öğretmen görüşleri çerçevesinde inceledik. Bu amaçla 15 öğretmen ile gerçekleştirdiğimiz mülakat görüşmeleri aşağıda sunulmuştur.

3.1.1. 5. Sınıf DKAB Ders Kitabının Biçimsel Özellikleri Hakkında

Öğretmen Görüşleri

Bu amaçla sorulan soruya öğretmenlerin çoğu (n=11) ders kitabının biçimsel özelliğinin genel olarak “iyi” olarak değerlendirirken, bir kısmı (n=4) da kitabın biçimsel yönden eksiklerinin olduğunu belirtmiştir. Öğretmenlerden kitabın biçimsel özelliklerinin iyi olarak değerlendirenlere ilişkin görüşler şu şekildedir.

“Biçimsel yönden kitap öğrencilere hitap edecek şekilde düzenlenmiştir. Kitabın kapağı, sayfa biçimi, yazı boyutu gibi özelliklerinde bir sıkıntı olduğunu düşünmüyorum.” (KÖ7)

“Kitap geçen senelere göre daha kaliteli ve güzel.” (EÖ9)

Kitabın biçimsel yönden eksiklerinin olduğunu dile getiren (KÖ3) ve (EÖ15) ise sırasıyla şu ifadeleri kullanmışlardır: *“Kitap renklendirme yönünden daha kaliteli olmalı, çünkü 5. Sınıf öğrencileri daha 10-11 yaşındalar. Yani daha çocuklar. Kitap renklendirmeler yönünden daha canlı olsa öğrencilerin dikkatini daha fazla çeker.” (KÖ3)*

Ders kitabının öğrencilerin dikkatini çekme yönünden geliştirilmesi gerektiğini ifade eden (EÖ15) kodlu öğretmen ise dersin işlenişi esnasında öğrencilerin dikkatinin bazen çabuk dağıldığını, eğer kitap ilgi çekicilik yönünden geliştirilirse kitabın öğrencilerin ilgi ve dikkatini daha iyi çekeceğini ifade etmiştir. Algan ve arkadaşları (2008) tarafından ele alınan çalışma da bu konuyu destekler niteliktedir. Çalışmada kitapların biçimsel özelliklerinin kitap okuma işlevi üzerinde etkili olan dört tutum

faktörü açıklanmıştır. Bunlar sırasıyla; dikkat ve izlenim, isteklilik, okuma zevki ve kolaylaştırıcılıktır. İlk faktör olan dikkat ve izlenim, varyansın büyük kısmını açıklamaktadır. Kitapların biçimsel özelliklerinin okuma işlevine yönelik tutum faktörleri üzerindeki etkilerini ortaya koymak için yapılan regresyon analizi sonucunda ise; biçimsel özelliklerin dikkat ve izlenim olarak isimlendirilen faktörün tamamının %26'sını, isteklilik faktörünün %16'sını, okuma zevki faktörünün tamamının %24'ünü ve kolaylaştırıcılık faktörünün tamamının %20'sini etkilediği açıklanmıştır. Bu araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda, kitap tasarımlarında biçimsel özelliklerin önemli olduğunu ve üzerinde durulması gereken bir konu olduğunu söylemek mümkündür. Çoğu durumda kitapların biçimsel özellikleri sadece kitabın fark edilip, tercih edilmesinde değil sonraki aşamada da büyük bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Çünkü kitabın biçimsel özellikleri kitap okuyucularının dikkat ve izlenimi, kitap okuma istekliliği ve okumayı kolaylaştırma gibi konular üzerinde de büyük bir etkiye sahiptir.

3.1.2. 5. Sınıf DKAB Ders Kitabında Kullanılan Görseller Hakkında

Öğretmen Görüşleri

Bu konuya yönelik sorulan soruya öğretmenlerin bir kısmı (n=10) görsellerin çeşitli açılardan (kullanılan görsel sayısı, görsellerin konu amacına hizmet etmesi, görsellerin öğrenci seviyesine hitap etmesi) eksik olduğunu söylemişlerdir. Öğretmenlerden bazısı da (n=5) görsellerin yeterli ve yerinde olduğunu dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin görsellere ilişkin yanıtlarından bazısı şu şekildedir.

“Kitabın bazı yerlerinde bayan fotoğrafları kullanılmış. Bu bayanlardan başı açık olanlar daha güzel ve şık gözükürken, kapalı olanlar ise daha çirkin görünüyor. Bence bu doğru değil. Çünkü kız öğrencilerimiz bu fotoğrafı gördüğünde bilinçaltına başı açık olan bayanların daha güzel, kapalıların ise çirkin olduğu şeklinde bir algı oluşacaktır. Bundan dolayı ders kitaplarında fotoğraflar koyulurken bu tür detaylara dikkat etseler çok sevinirim.” (EÖ8)

Kara'nın (2012) da ele aldığı çalışma “EÖ8” kodlu öğretmenin görüşünü destekler niteliktedir. Ele alınan çalışmada resimlemelerin de metnin sahip olduğu gibi, ayrı bir anlatım diline sahip olduğu ifade edilmiştir. Bir başka ifadeyle resimsel anlatımlar, metinde geçeni ortaya koymanın ötesinde, metnin ana düşüncesiyle örtüşen ama bunula birlikte yeni ayrıntılara da sahip yeni bir konumda olduğu açıklanmıştır.

“Yetersiz fotoğraf kullanılıyor gördüğüm kadarıyla. Bide kullanılan fotoğraflar daha neşeli çizimler olursa ve fotoğraf sayısı da çoğaltılırsa kitap daha ilgi çekici olacak diye düşünüyorum.” (KÖ4)

“Kitapta kullanılan resimler bana sıradan geliyor. Halbuki sıradan görseller yerine hangi konu işleniyorsa o konunun ruhuna uygun ve dini yönleri ağır basan görseller olmalı.” (EÖ11)

“Ders işlerken konuları somutlaştırması açısından görsellerin önemli bir faydasını görüyorum. Fakat yeterince görsel öğeye yer verilmemiş. Bence görsel sayısı artırılrsa kitap daha verimli olacaktır.”(EÖ15)

“Ders kitabında bulunan resimler canlı duruyor ve öğrencilerin dikkatini çekiyor.” (KÖ7)

“Görsellerin sayı olarak yeterli olduğumu düşünüyorum. Kullanışlılık açısından da öğrencilere hitap ettiğini düşünüyorum ve faydalı buluyorum.” (EÖ10)

3.1.3 5. Sınıf DKAB Ders Kitabındaki Ünite Başı Hazırlık Çalışmaları Hakkında Öğretmen Görüşleri

Ünite başı hazırlık çalışmaları ile ilgili (n=11) öğretmen genel anlamda olumlu görüş belirtirken (n=4) öğretmen de hazırlık çalışmalarının eksik yönlerinin olduğunu savunmuşlardır. Öğretmenlerin bu konudaki ifadelerinden bazıları şu şekildedir.

“Hazırlık çalışmaları başarılı bir şekilde hazırlanmış, herhangi bir sorun görmüyorum. Öğrencileri üniteye hazırlama konusunda gayet iyi.” (KÖ2)

“Öğrenciler sorulara zevkle cevap veriyor. Sorular onların seviyesine de hitap ediyor.” (KÖ7)

Bu konuda kaygılarını dile getiren (KÖ6)’nın ifadeleri şu şekildedir. *“Genel anlamda hazırlık çalışmaları soruları yüzeysel ve basit kalmış. Soru kalitesinin biraz daha yükseltilmesi lazım.” (KÖ6)*

“Mevcut hazırlık çalışmaları iyi fakat farklı tarzda sorularda eklense daha iyi olabilir. Örneğin öğrencilerin sevebileceği tarzda bulmaca, boşluk doldurma, oyun ve etkinlikle öğrenebileceği soru tarzları da eklense daha verimli olur.” (EÖ15)

3.1.4. 5. Sınıf DKAB Ders Kitabının Yazılı İçeriği Hakkında Öğretmen

Görüşleri

Bu konuda öğretmenlerin çoğu (n=12) yazılı içeriğin değişik yönlerden (açıklayıcı olma, öğrencilerin seviyesine uygun olma, metin uzunluklarının makul olması, örnek olay ve hikayelere yer verme, ayet meallerinin anlaşılır olması, kullanılan kavramların çocukların seviyesine uygun olması) geliştirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Öğretmenlerden (n=3) de yazılı içerik yönünden herhangi bir eksikliğin olmadığını dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin bu konudaki ifadelerinden bazısı şu şekildedir.

“Yazılı çerik öğrencilerin seviyesine uygun. Ancak metinler çok uzun ve kesintisiz, bu da öğrencilerin sıkılmasına ve dikkatlerinin dağılmasına olmasına sebep oluyor.” (KÖ4)

(KÖ6) kodlu öğretmen bu konudaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: *“Öğrencilerin konuyu daha iyi anlaması ve dersin tekdüzeli olmaktan çıkması için konu aralarına öğrencilerin düşünmesini sağlayacak hikaye ve örnek olaylara daha fazla yer verilmesi gerektiğini düşünüyorum.”* Nitekim (KÖ6) kodlu öğretmenin düşüncesini destekler nitelikte olan ve Pakdemirli (2011) tarafından ele alınan çalışmada da öğrencilerin duygusal, zihinsel, sosyal, dini ve ahlaki gelişimlerini sağlıklı bir şekilde tamamlayabilmeleri için sözlü uyarılardan ziyade, gerçek hayatın bir nevi yansıması olan hikayelerden ortaya çıkarılan model davranışlara ihtiyaçları olduğu ifade edilmiştir. Buna bağlı olarak öğretmenlerin, DKAB derslerini salt öğüt verici ve zorlayıcı tavırlardan uzak kalarak, günümüz öğretim kuramları doğrultusunda hazırlanmış olan, DKAB ders programında vurgulanan etkinlikler yoluyla işlemeleri ve bu bağlamda hikaye kullanımına yer vermeleri öğrencilerin ilköğretim döneminde kendilerinden beklenen duygusal, zihinsel, sosyal, dini ve ahlaki gelişim düzeylerine ulaşabilmelerini ve doğru bir hayat felsefesi oluşturabilmelerini destekleyecektir.

“Yazılı içerek gayet güzel fakat konu ya da ünite sonlarında özetlemeler olabilir bunun dışında her konu sonrası bir alıştırma ve bir test olması hem öğrencilerin konuyu pekiştirmesini sağlayacak hem de öğretmeni gereksiz fotokopilerden kurtaracaktır.” (EÖ12)

“Öğrenci seviyelerine uygun olmayan kavramlar ve yazılı içerikler mevcuttur. Ayrıca öğrencilerin anlamakta güçlük çektiği ayet mealleri var. Bu yönlerden biraz daha açıklayıcı olsa öğrenciler açısından daha faydalı olacaktır.” (EÖ14)

Yazılı içerik açısından önemli bir eksikliğin olmadığını dile getiren (KÖ7) görüşü şu şekildedir: *“Duru ve anlaşılır bir dil kullanılmış. Öğrenciler konuları anlamakta herhangi bir güçlük çekmiyorlar.”*

Yukarıda öğretmenler tarafından verilen yanıtlara bakıldığında görsellerin sıradan olmaktan çıkarılıp öğrencilerin dikkatini çekecek güncel ve ilgi çekici görsellere yer verilmesi gerektiği, 5. Sınıf öğrencileri bilişsel seviye yönünden olayları somut düşündüğü için kitapta kullanılan görsellerin artırılması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca metinlerin bir kısmının uzun olması ve bazı yerlerde aynı konunun tekrar edilmesi, öğrencilerin sıkılmasına ve dikkatlerinin çabuk dağılmasına neden olduğu ifade edilmiştir. Nitekim yapılan çalışmalarda da pek çok eğitim bilimci çocukların öğrenmelerinde görsel yolun, etkin öğrenme yollarından biri olduğunu belirtirler. Ayrıca görsel materyallerin yazıya oranla daha kalıcı olduğu ve ilgi çektiği de bilinmektedir. Görsel imajlar, öğrencilerin karmaşık bilgileri ve soyut kavramları daha iyi öğrenmelerini sağladığı ortaya konulmuştur (Uzuner ve Aktaş, 2010: 722).

3.1.5. 5. Sınıf DKAB Ders Kitabında Geçen Öğrenci Etkinlikleri Hakkında Öğretmen Görüşleri

Öğrenci etkinlikleri hakkında yönelttiğimiz soruya öğretmenlerin (n=15) eleştiriler dile getirip öneriler sunmuşlardır. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

“Etkinlikler yetersiz, çok daha fazla olmalı. Çünkü öğrencilerin kitapla bağımlı güçlü tutan ve dersi zevkli hale getiren etkinliklerdir. Bundan dolayı yazılı içerik daha kısa tutulup alıştırma ve etkinlik çoğaltulmalı.” (KÖ4)

“Ders kitaplarında farklı türde etkinlikler olursa dersler daha verimli olur. Hali hazırda ezber tarzı etkinlikler çoğunluktadır. Bu da bir yerden sonra keyif vermiyor, derse katılımı düşürüyor. Farklı türlerde etkinliklere yer verilmeli bence.” (KÖ5)

“Etkinlikler ezbere dayanıyor. Bunların yerine gerçek hayatla bağlantısı olan ve öğrencilerin düşünme, tartışma ve iş yapma becerilerini geliştirecek olan etkinliklere yer verilmelidir.” (EÖ11)

Ders kitabında bulunan öğrenci etkinliklerinin az olduğu, var olan etkinliklerin de önemli bir kısmının ezbere dayandığı, bundan dolayı da öğrencileri düşünmeye, tartışmaya ve problem çözmeye yönlendirecek öğrenci etkinliklerine daha fazla yer verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Anlıak ve Dinçer (2005) tarafından da ele alınan bir çalışmada Çocukların problem çözme becerileri geliştiğinde ve düşünce işleyişini

kullanmayı öğrendiklerinde sosyal uyumlarının gelişmekte olduğu, sürekli isteyen ve şikayetçi olan tavırlarında ise önemli oranda bir azalma olduğu yapılan araştırmalarla ortaya konulmuştur. Çocukların istediklerine sahip olamadıklarında ise hayal kırıklıklarıyla daha kolay başa çıkabilmeyi, gerektiğinde bekleyebilmeyi, paylaşabilmeyi ve alternatif çözümler üretebilmeyi başardıkları da görülmüştür.

3.1.6.5. Sınıf DKAB Ders Kitabında Geçen Ünite Sonu Değerlendirme

Soruları Hakkında Öğretmen Görüşleri

Ünite sonu değerlendirme sorularıyla ilgili yöneltilen soruda öğretmenlerin (n=8) soruların hem çeşit hem sayı bakımından yeterli olduğunu dile getirirken (n=7) öğretmen ise değerlendirme sorularının çeşit yönünden yeterli fakat soru sayısı yönünden yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Bu ifadelerin bazıları şu şekildedir:

“Farklı soru çeşitleri olduğundan dolayı öğrencilerin çoğuna hitap ediyor. Bundan dolayı da öğrenciler sıkılmadan çözüyorlar.” (KÖ2)

“Sorular öğrencilere hitap ediyor. Farklı soru türlerine yer verilmiş. Ne fazla zor ne de basit tam orta seviyede. Severek çözüyorlar. Öğrencilerin dikkatini çekiyor. Bundan dolayı da değerlendirme sorularını başarılı buluyorum.” (EÖ8)

“Daha farklı ve çeşitli ölçme değerlendirme testleri olursa daha güzel ve isabetli olur. Böyle yapıldığında alternatif ölçme ve değerlendirme arayışları da ortadan kalkar.” (EÖ12)Konuyla ilgili ele alınan bir çalışmada da geleneksel ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin, öğrenciyi bir bütün olarak değerlendirme ve öğrencinin sürece aktif olarak katılımını sağlama konularında eksik kaldığına dikkat çekmiştir. Bu doğrultuda alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin önem kazandığı ifade edilmiştir. Ayrıca çalışmada, eğitimin sınıf içerisinde uygulayıcıları olan öğretmenlerin kendilerini bu konuda geliştirmeleri ve gerekli becerilere sahip olmaları, öğrencileri geleceğe donanımlı bir şekilde hazırlayabilmeleri bakımından gerekli olduğu ifade edilmiştir (Kılıç, 2020: 502).

“Çoktan seçmeli, doğru yanlış, boşluk doldurma, karşılaştırma gibi farklı tarzda soruların olması açısından iyidir. Ancak soru sayısı açısından yeterli bulmuyorum.” (EÖ14)

3.2.6. Sınıf DKAB Ders Kitabına Yönelik Bulgular

Bu kısımda 6. Din kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabını öğretmen görüşleri çerçevesinde inceledik. Bu amaçla 16 öğretmen ile gerçekleştirdiğimiz mülakat görüşmeleri aşağıda sunulmuştur.

3.2.1. 6. Sınıf DKAB Ders Kitabının Biçimsel Özellikleri Hakkında Öğretmen Görüşleri

Ders kitabının biçimsel özellikleriyle ilgili yönelttiğimiz soruya öğretmenlerin çoğu (n=13) genel anlamda kitabın biçimsel yönünün iyi olduğunu, herhangi bir eksikliğin olmadığını dile getirdikten bir kısmı da (n=3) kitabın biçimsel olarak eksiklerinin olduğunu savunmuşlardır. Öğretmenlerin bu konudaki ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

“Biçimsel olarak kitabın herhangi bir eksikliği olduğunu düşünmüyorum. Öğrencilere hitap ediyor. Geçen senelerle kıyasladığımda daha güzel ve kaliteli olduğu belli oluyor.” (EÖ13)

Biçimsel yönden kitabın geliştirilmesi gerektiğini söyleyen (KÖ3-KÖ5-EÖ14) kodlu öğretmenler ise genel olarak kitabın öğrencilerin dikkatini çekmede zayıf kaldığını, 6. Sınıf öğrencilerinin seviyesine uygun olarak, renklendirmeler ve ilgi çekicilik üzerinde çalışıldığında kitabın daha dikkat çekici olabileceğini ifade etmişlerdir. Bu konuyla ilgili ele alınan çalışmalarda da kitapların biçimsel özelliklerinin, kitap okuyucularının üzerinde olumlu ya da olumsuz etkiler bıraktığı ifade edilmiştir. Örneğin; kitabın yazı puntoları, kitapta geçen şekiller, resimler, kitabın açıklayıcı bilgiler içermesi ya da okuyucunun kitap içinde bulmak istediği konu veya dizin hakkında ayrıntılı bilgiler vermesi, kitap okumayı ve anlamayı etkileyen önemli özelliklerdir. Kitapların biçimsel özellikleri bir kitabın dikkat çekmesini ve tercih edilmesini etkilerken, aynı zamanda okuma esnasında okuyucuya bazı olumlu veya olumsuz deneyimler yaşatabilmektedir (Algan vd, 2008: 184).

3.2.2. 6. Sınıf DKAB Ders Kitabında Kullanılan Görseller Hakkında Öğretmen Görüşleri

Bu konuya yönelik sorulan soruya öğretmenlerden (n=6) ders kitabında kullanılan görsellerin yerinde ve yeterli olduğunu ifade ederken (n=10) öğretmen ise konuyla ilgili eleştirilerini dile getirmişlerdir.

Görsellere ilişkin olumlu görüşler ifade eden (KÖ2-EÖ9-EÖ15) kodlu öğretmenler Kitapta kullanılan görsellerin yeterli ve yerinde olduğunu, konu içeriklerini yansıttığını ve öğrencilerin dikkatini çekmede başarılı olduğunu ifade etmişlerdir.

Kitapta kullanılan görsellere yönelik eleştirilerini dile getiren diğer öğretmenlerin görüşleri ise şu şekildedir:

(KÖ1-EÖ7-EÖ10) kodlu öğretmenler kitapta kullanılan görsellerin konuyu anlamada öğrencilere yardım sağladığını fakat görsel sayısının yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir.

(KÖ3-EÖ11-EÖ14) kodlu öğretmenler ise görsellerin çok klasik ve donuk kaldığını ve öğrencilerin dikkatini çekmede yetersiz olduğunu, Öğrencilerin yaşlarına hitap edecek dikkat çekici görsellerin kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

3.2.3.6. Sınıf DKAB Ders Kitabındaki Ünite Başı Hazırlık Çalışmaları Hakkında Öğretmen Görüşleri

Ünite başı hazırlık çalışmaları ile ilgili (n=12) öğretmen genel anlamda olumlu görüş belirtirken (n=3) öğretmen hazırlık çalışmalarının eksik yönlerinin olduğunu savunmuşlardır. 1 öğretmen de hazırlık çalışmalarına yönelik bir öneri dile getirmiştir. Öğretmenlerin olumlu ifadelerinden bazıları şu şekildedir.

(KÖ2-KÖ5-EÖ10) kodlu öğretmenler üniteye hazırlık çalışmalarındaki soruların tüm üniteyi kapsadığını, öğrencilerin seviyelerine uygun olduğunu, öğrencileri düşünmeye ve araştırmaya yönlendirdiğini ifade etmişlerdir.

Üniteye hazırlık çalışması sorularına yönelik eleştirilerini dile getiren öğretmenlere ilişkin görüşler ise şu şekildedir:

“Hazırlık çalışmalarının bazılarının zor olduğunu düşünüyorum. Örneğin bazen öğrencilerden bir ayet veya hadisin araştırılması isteniyor. Fakat öğrenci bu ayet ve hadisi anlayamıyor. Bundan dolayı sorular ya da araştırma ödevleri öğrencinin seviyesine uygun şekilde hazırlanmalı.” (EÖ14)

“Hazırlık çalışmalarında geçen sorulardan öğrencilere İnternette araştırılması istendiğinde öğrencilerin bu araştırmasını hangi sitelerden yapabileceği ile ilgili bilgi verilebilir. Örneğin İslam ansiklopedisi web sitesinde bu bilgiye ulaşabilirsiniz şeklinde bir yönlendirme yapılabilir ders kitaplarında.” (EÖ11)

3.2.4.6. Sınıf DKAB Ders Kitabının Yazılı İçeriği Hakkında Öğretmen

Görüşleri

Ders kitabının yazılı içeriği ile ilgili yöneltilen soruda öğretmenlerin (n=8) yazılı içeriği olumlu karşılayıp yeterli bulurken diğer öğretmenler ise (n=7) yazılı içeriğe yönelik bazı eleştiriler dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin ders kitabındaki yazılı içeriğe ilişkin olumlu görüşlerinden bazısı şu şekildedir:

“Ders kitabındaki yazılı içerik konuları ayrıntılarıyla ele almış. Öğrencilerin anlayacağı bir dil de kullanılmıştır. Cümle yapıları öğrenci seviyelerine uygundur. Bunun için de herhangi bir eksiklik görmüyorum.” (EÖ13)

Kitabın yazılı içeriğine ilişkin eleştiriler dile getiren (KÖ4-EÖ10) kodlu öğretmenler ise kitapta geçen metinlerin uzun olduğunu, konu içeriklerinde bazı yerlerde tekrara gidildiğini, bu tekrarlar yerine konunun pekişmesini sağlayacak ve öğrencilerin de dikkatini çekecek farklı etkinliklere yer verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

(EÖ6-EÖ15) kodlu öğretmenler ise örnek şahsiyetlerin hayatlarına ve öğrencilerin ders çıkarabileceği kıssalara daha fazla yer verilerek yazılı içeriğin daha zengin ve faydalı olabileceğini ifade etmişlerdir. Bu konu ile ilgili ele alınan çalışmalara bakıldığında menkıbe ve kıssaların DKAB ders kitaplarında yer almalarının uygun olduğu ifade edilmekle birlikte, konu ve kazanımlara uygun örneklerin zenginleştirilerek verilmesi, DKAB dersi öğretim sürecine destek olduğu da belirtilmiştir. Bu nedenle hemen hemen bütün din öğretimi programlarında DKAB ders kitaplarında kıssa ve menkıbelere yer verilmesi önerilmiştir. Nitekim ders programında öğretmenlere; derslerde işlenen konuyla ilgili kıssa ve menkıbelerde ön plana çıkan öğütler üzerinde konuşularak ilkeler çıkarılıp günlük hayatla ilişkilendirilmesi önerilmiştir (Kaya, 2020: 58)

3.2.5. 6. Sınıf DKAB Ders Kitabında Geçen Öğrenci Etkinlikleri Hakkında

Öğretmen Görüşleri

Bu amaçla sorulan soruya öğretmenlerin çoğu (n=14) ders kitabında geçen öğrenci etkinliklerinin geliştirilmesi gerektiği görüşünü savunurken diğer öğretmenler de (n=2) öğrenci etkinliklerinin yeterli ve yerinde olduğunu ifade etmiştir. Öğretmenlerin bu konudaki eleştirilerinden bazısı şu şekildedir:

(KÖ3-KÖ4-EÖ6-EÖ12) kodlu öğretmenler etkinliklerin sayıca az olduğunu, ders kitabında öğrencinin dikkatini en çok çeken etkinlikler olduğunu, bundan dolayı da etkinliklere daha fazla yer verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

“Etkinliklerin geneli tabloları doldurmak yani yazmaya yöneliktir. Halbuki etkinlikler yaşa uygun olarak biraz daha oyuna yönelik ya da eğlenceli yapılıyorsa öğrenciler öğrendiklerini daha keyifli öğrenip benimserlerdi.” (EÖ11-EÖ14)

“Bazı etkinlikler öğrenci seviyesinin ya altında ya da üstünde. Etkinlikler 6. Sınıf öğrencisinin seviyesine uygun şekilde hazırlanmalı.” (KÖ1)

3.2.6.6. Sınıf DKAB Ders Kitabında Geçen Ünite Sonu Değerlendirme

Soruları Hakkında Öğretmen Görüşleri

Değerlendirme sorularına yönelik sorulan soruya öğretmenlerin yarıya yakını (n=7) soruların üniteyi kapsayıcı nitelikte, öğrencilerin seviyesine uygun ve yeterli sayıda olduğunu söylerken diğerleri de (n=8) değerlendirme sorularının geliştirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Öğretmenlerin ünite sonu değerlendirme sorularına ilişkin olumlu görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

“Değerlendirme soruları öğrencilerin seviyesine uygundur. Soru sayısı ve çeşidi yönünden yeterli buluyorum.” (KÖ3-EÖ9)

Değerlendirme sorularına yönelik eleştirilerini dile getiren (KÖ2-KÖ4-EÖ7-EÖ15) kodlu öğretmenler soruların hem sayı yönünden hem de soru çeşitliliği yönünden artırılması gerektiğini böylece kaynak kitaplara da ihtiyaç kalmayacağını ifade etmişlerdir. Bu konu ile ilgili ele alınan bir çalışmada ilkökul ve ortaokul DKAB öğretmenlerinin çoğunluğunun bazı alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerini kullandıkları görülmüştür. DKAB öğretmenlerinin en fazla yararlandığı alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerinin açık uçlu soru tekniği (%94.5), sözlü sunum tekniği (%81), kavram haritası tekniği (%81) ve proje görevi tekniği olduğu görülmüştür (%73). Bunu gözlem tekniği (%72), performans görevi tekniği (%64), öz ve akran değerlendirme tekniği (%35), öğrenci ürün dosyası tekniği (%21), dereceli puanlama anahtarı tekniği (%17), tanılayıcı dallanmış ağaç değerlendirme tekniği (%16.5), yapılandırılmış grid değerlendirme tekniği (%11) gibi ölçme değerlendirme teknikleri takip ettiği görülmüştür (Karbeyaz, 2018: 223).

3.3.7. Sınıf DKAB Ders Kitabına Yönelik Bulgular

Bu kısımda 7. Din kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabını öğretmen görüşleri çerçevesinde incelendi. Bu amaçla 15 öğretmen ile gerçekleştirdiğimiz mülakat görüşmeleri aşağıda sunulmuştur.

3.3.1. 7. Sınıf DKAB Ders Kitabının Biçimsel Özellikleri Hakkında Öğretmen Görüşleri

Bu amaçla sorulan soruya öğretmenlerin çoğu (n=11) ders kitabının biçimsel özelliğinin genel olarak “iyi” olarak değerlendirirken, bir kısmı (n=4) da kitabın biçimsel yönden eksiklerinin olduğunu savunmuştur. Öğretmenlerin bu konudaki örnek yanıtlarından bazıları şu şekildedir.

“Kitabın dış görünüşü, şekli, kapak resmi, yazı şekli ve puntosu güzel. Baskı kalitesi yönünden de bir sıkıntı görmüyorum. Bence öğrencilere uygun şekilde hazırlanmıştır.” (EÖ9)

Kitabın biçimsel özelliklerine yönelik eleştiriler dile getiren (KÖ3) kodlu öğretmen ise şu ifadeleri kullanmıştır: *“Kitap öğrencilere hitap yönünden biraz zayıf kalıyor. 7. Sınıf öğrencilerine artık çocuk değil genç diye hitap ediyoruz. 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabı da bu gençlerin seviyesine uygun şekilde hazırlanmalı. Yani kitabın tablo şekilleri ve renklendirmeleri daha şık olabilirdi.”*

3.3.2. 7. Sınıf DKAB Ders Kitabında Kullanılan Görseller Hakkında Öğretmen Görüşleri

Bu konuya yönelik sorulan soruya öğretmenlerin yarıya yakını (n=8) görsellerin çeşitli açılardan eksik olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin bazıları da (n=7) görsellerin yeterli ve yerinde olduğunu dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin görsellere ilişkin olumlu yanıtlarından bazıları şu şekildedir.

(EÖ6-EÖ9-EÖ14) kodlu öğretmenler ders kitabında bulunan görsellerin öğrencilerin dikkatini çektiğini, kullanışlılık açısından faydalı bulduklarını ve konu içeriklerini iyi yansıttığını ifade etmişlerdir.

Görsellere ilişkin eleştiriler dile getiren (KÖ4-EÖ13) kodlu öğretmenler ise sırasıyla şu ifadeleri kullanmışlardır: *“Görseller 7. Sınıf öğrencilerinin dikkatini çekecek şekilde hazırlanmalıdır. Bu yönde görsellerin geliştirilmesi gerekir.”* (KÖ4)

“Kitapta kullanılan görsellerin sayısında bütün ünitelerde dengeli bir dağılıma gidilmiş. Halbuki bazı ünitelerde görsellere fazla ihtiyaç duyulmazken bazılarında ise daha fazla görsele ihtiyaç duyuluyor. Örneğin hac ünitesi işlenirken görsellere çok ihtiyaç duyulurken Ahlaki davranışlar ünitesi işlenirken görsellere fazla ihtiyaç duyulmaz fakat bu ünite de etkinlikler daha ağırlıklı olmalı ki çocuğa kavratılması istenen ahlaki davranış daha kolay benimsetilebilsin.” (EÖ13)

3.3.3.7. Sınıf DKAB Ders Kitabındaki Ünite Başı Hazırlık Çalışmaları

Hakkında Öğretmen Görüşleri

Ünite başı hazırlık çalışmaları ile ilgili (n=12) öğretmen genel anlamda olumlu görüş belirtirken (n=3) öğretmen hazırlık çalışmalarının eksik yönlerinin olduğunu savunmuşlardır. Öğretmenlerin bu konudaki olumlu ifadelerinden bazısı şu şekildedir.

(KÖ3-EÖ8-EÖ15) kodlu öğretmenler ünite başı hazırlık çalışmalarının yeterli ve ihtiyacı karşılayacak nitelikte olduğunu ayrıca soruların kaliteli ve öğrenci seviyesine uygun olduğunu ifade etmişlerdir.

Hazırlık çalışmalarına yönelik eleştiriler dile getiren (KÖ4) kodlu öğretmenler ise şu ifadeleri kullanmıştır: *“Üniteye hazırlık çalışmaları gayet iyi fakat 7. Sınıf öğrencilerinin seviyeleri göz önüne alındığında biraz basit kalabiliyor. Bundan dolayı soruların biraz daha kaliteli olması gerekir. Ayrıca bir ödevin internetten araştırılması istendiğinde araştırma ödevinin yapılabileceği web adresi de kitapta verilebilir. Böylece öğrenciler günümüzde büyük bir öneme sahip olan internetin faydalı olan web adreslerini de tanımış olup, bilgiye nasıl ulaşacağını da öğrenecek.”* Bu konuyla ilgili yapılan bir araştırmada öğrencilerin bilgi arama aracı olarak interneti yoğun olarak kullandıkları görülmüştür. Ancak diğer yandan internet ortamındaki özellikle bedelsiz olarak sunulan bilginin güvenilirliği ve sağlamlığı konusunda şüphe içindedirler. Gözden kaçırılmamalıdır ki çok sayıdaki dağınık, çelişkili ve bütünsellikten yoksun bilgi karşısında bireyin birikimini düzenlemesi için harcadığı zaman ve çaba gün geçtikçe artmaktadır. Doğru ve güncel bilgiye en kısa sürede erişimin sağlanabilmesi, bireylerin bilgiye erişim konusunda eğitilmesi ve bilgilendirilmesi ile mümkündür (Kozak ve Yolal, 2008: 126).

3.3.4. 7. Sınıf DKAB Ders Kitabının Yazılı İçeriği Hakkında Öğretmen

Görüşleri

Bu konuda öğretmenlerin çoğu (n=12) yazılı içeriğin bazı yönlerden (konuların anlaşılır olması, içeriğin öğrencilerin seviyesine uygun olması, örnek olay ve hikayelere yer verilmesi) geliştirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Öğretmenlerden üçü de yazılı içerik yönünden herhangi bir eksikliğin olmadığını dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin bu konudaki eleştirilerinden bazısı şu şekildedir:

“Bütün ağır konuların 7. Sınıf din kültürü kitabında olduğunu düşünüyorum. Özellikle bazı konular çok ağır ve öğrencilerin seviyesini aşacak şekilde ele alınmış. Örneğin 7. Sınıfın son ünitesi olan “İslam düşüncesinde yorumlar” ünitesi 7. Sınıf öğrencilerinin seviyesini aşan bir ünedir. Çoğu kere öğrenciler anlamakta güçlük çekmektedir. Bence bu ünite 8. Sınıf ders kitabına alınsa öğrenciler açısından daha faydalı olacaktır diye düşünüyorum.” (EÖ15)

(KÖ2) kodlu öğretmenin ise bu konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir: *“Bana göre ders kitabında bazı konularda gereksiz yere ayrıntıya inilmiştir bazı konularda ise önemli noktalara değinilmemiştir. Örneğin 1. Ünite ahiret konusu işlenirken öğrenciler açısından çok faydalı olacağını düşündüğüm ahirete imanın insana neler kazandırdığına ya da ahirete inanmamanın insanın hayatında ne gibi etkiler oluşturacağına değinilmemiştir. Bence öğrencilere bilgi yüklemesi yapılması yerine öğrencilerin bizzat yaşantılarında onlara lazım olacak konular üzerinde durulması gerekir. Zaten Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin de en büyük amacı bilgili şahıslar yetiştirmek değil, ahlaklı ve milletine faydalı bireyler yetiştirmektir.” (KÖ2)* kodlu öğretmenin değindiği konuya göre öğretim ilkelerinden yaşama yakınlık ilkesi göz ardı edilmiştir. Yaşama yakınlık ilkesi öğrenme-öğretme sürecinde öğrenciye kazandırılması düşünülen davranışların gerçek yaşamda işe yaraması anlamına gelir. Bu ilke bireyin ihtiyaç duyacağı yararlı ve kullanılabilir bilgilerin öncelikle öğretilmesi anlamına gelmektedir. Öğrenme-öğretme sürecinde öğrencinin gerçek yaşamda karşılaştığı ya da karşılaşacağı konulara ve problemlere yer verilmelidir. Öğrenme-öğretme durumlarında öğrenciye verilen bilgiler, örnekler ve yapılan etkinlikler gerçek yaşamda karşılaşılabileceği durumlardan seçilmelidir. Öğretim programlarının, yaşamın gerektirdiği bilgi, beceri ve yeteneklerle öğrencileri donatması gerekir. Öğrenme-öğretme ortamları gerçek yaşamdan kopuk, yapay olmamalı; hayata yakın, oradaki

gerçeklikten uzak olmayan, öğrencinin yaşamla ilişkili kurabildiği ortamlar olmalıdır (Gökalp, 2019: 10).

Yazılı içerik yönünden ders kitabında bir eksiklik görmeyen (EÖ8) kodlu öğretmenlerin görüşleri ise şu şekildedir: *“Yazılı içerik, cümle yapıları ve kavramlar yönünden öğrencilerin seviyesine uygun olarak ele alınmıştır. Öğrenciler konuları anlamakta güçlük çekmiyor. Tatmin edici şekilde hazırlanmıştır.”*

7. sınıf DKAB öğretmenlerinin yukarıda verdikleri yanıtlar doğrultusunda yazılı içerikte 7. Sınıf öğrencisinin anlamakta zorlanacağı bazı içeriklere yer verildiği, bundan dolayı da yazılı içerik hazırlanırken öğrenci seviyeleri göz önünde bulundurularak hazırlanması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca bazı konuların gereksiz yere bilgiyle doldurulduğu, bunun yerine öğrencinin yaşantısına katkı sunacak daha pratik ve faydalı içeriklere yer verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

3.3.5. 7. Sınıf DKAB Ders Kitabında Geçen Öğrenci Etkinlikleri Hakkında Öğretmen Görüşleri

Bu amaçla sorulan soruya öğretmenlerin çoğu (n=12) ders kitabında geçen öğrenci etkinliklerinin yeterli olduğunu ve öğrencilere hitap ettiğini belirtirken diğer öğretmenler de (n=3) öğrenci etkinliklerinin hem artırılması hem de geliştirilmesi gerektiği görüşünü savunmuştur. Öğretmenlerin bu konudaki olumlu yanıtlarından bazıları şu şekildedir:

(KÖ5-EÖ8-EÖ12) kodlu öğretmenler etkinliklerin öğrencilerin çözebileceği seviyede olduğunu onlara hitap ettiğini ayrıca sayı yönünden yeterli olduğunu ifade etmişlerdir.

Bu konuda eleştirilerini dile getiren (EÖ11) kodlu öğretmen ise şu ifadeleri kullanmıştır: *“Öğrenci etkinlikleri yetersizdir. Ders kitabında yazılı içerik çok uzun tutulup etkinliklere çok az yer verilmiş. Bu da öğrencilerin çabuk sıkılmasına neden oluyor. Halbuki 7. Sınıf öğrencisi artık yavaş yavaş gençlik dönemine giriyor. Tabiri uygunsuzsa delikanlı oluyor. Yazılı içerik de fazla oldu mu bu gençlerin dikkati dağılıyor. Bundan dolayı da öğrencilerin daha aktif olacağı hem onların zihinsel faaliyetlerine katkı sunacak hem de onların dikkatini çekip onlara hitap edecek etkinliklere daha fazla yer verilmesi gerekir.”*

3.3.6. 7. Sınıf DKAB Ders Kitabında Geçen Ünite Sonu Değerlendirme

Soruları Hakkında Öğretmen Görüşleri

Değerlendirme sorularına yönelik sorulan soruya öğretmenlerden (n=3) soruların üniteyi kapsayıcı nitelikte, öğrencilerin seviyesine uygun ve yeterli sayıda olduğunu söylerken (n=12) öğretmen ise değerlendirme sorularının çeşitli açılardan (soru sayısı, soru çeşitleri, soru kalitesi) geliştirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Öğretmenlerin ünite sonu değerlendirme sorularına ilişkin eleştirilerinden bazıları şu şekildedir:

“Değerlendirme soruları ünitenin tamamını kapsamaktadır. Sorular öğrencilere hitap etmektedir. Sorular kalite olarak yeterli düzeydedir. Değerlendirme sorularının sayısı ve çeşidi de yeterlidir.” (EÖ9)

“7. Sınıf öğrencilerinin seviyeleri düşünüldüğünde ünite sonu değerlendirme soruları onlar için çok basit kalmaktadır. Bundan dolayı soruların daha zor ve kaliteli olması öğrencilerin yararına olacağına inanıyorum.” (KÖ4-EÖ8)

“Kitabın en sonuna değerlendirme sorularının cevapları mevcuttur. Bazen öğrenciler soruyu hiç okumadan cevap anahtarına bakıp soruyu çözüyor. Bunun için kitabın arkasındaki cevap anahtarının kaldırılması lazım. Bence cevap anahtarının olmaması öğrencileri daha fazla düşünmeye ve araştırmaya sevk edecektir.” (EÖ11)

“Soru sayısını çok az buluyorum. Bundan dolayı da mecburen kaynak kitaplardan öğrencilere fotokopiden test çektiriyorum. Sonuçta öğrenciler 8. Sınıfta bir sınava girecekler. Bi nevi onları bu sınava da hazırlıyoruz. Fakat kitapta geçen sorular çok az oluyor. Bundan dolayı değerlendirme sorularının hem sayısının artırılması hem de daha da çeşitlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (KÖ1)

Ünite sonu değerlendirme soruları 7. Sınıf öğrencilerinin seviyeleri düşünüldüğünde hem çok basit kaldığı hemde soru sayısının çok az olduğu, bundan dolayı da hem soru sayısının hem de soru kalitesinin artırılması gerektiği ifade edilmiştir. Ünite sonu ölçme-değerlendirme sorularında bilişsel alanın bilgi basamağına verilen önem analiz, sentez, değerlendirme ve uygulama basamaklarına da verilmeli ve bu şekilde öğrencilerin olaylara değişik bakış açılarından bakabilmelerine, önemli yeterlilikler kazanarak hayata hazırlanmalarına ortam hazırlanmalıdır. Ölçme ve değerlendirme soruları öğrencileri çalışmaya güdüleyen, kitapta verilen içeriğe uygun dilbilgisi becerilerini yoklayıcı, kavram haritası vb. görsellerle zenginleştirilmiş öğrenci seviyelerine uygun sorular olmalıdır. Öğrencilerin buldukları sınıf seviyelerine uygun kazanımları edinmeleri ve bunun gerçekleşme düzeyinin belirlenmesi ünitelerin

içeriğiyle ölçme - değerlendirme kısmının örtüşmesi gerekir. Bu yüzden, sorular, tüm konu ve üniteleri kapsamalı ve ezbere yönelik bilgiyi ölçmekten çok süreçte anlatılan konularla ilgili olmalıdır (Göçer, 2007: 208).

3.4. 8. Sınıf Dkab Ders Kitabına Yönelik Bulgular

Bu kısmı da 8. Din kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabını öğretmen görüşleri çerçevesinde incelendi. Bu amaçla 17 öğretmen ile gerçekleştirdiğimiz mülakat görüşmeleri aşağıda sunulmuştur.

3.4.1.8. Sınıf DKAB Ders Kitabının Biçimsel Özellikleri Hakkında

Öğretmen Görüşleri

Bu amaçla sorulan soruya öğretmenlerin çoğu (n=13) ders kitabının biçimsel özelliğini genel olarak “iyi” olarak değerlendirirken, bir kısmı (n=4) da kitabın biçimsel yönden eksiklerinin olduğunu savunmuştur. Öğretmenlerin bu konudaki örnek olumlu yanıtlarından bazıları şu şekildedir.

“Ders kitabı baskı ve biçim yönünden gayet iyi. Özenli bir şekilde hazırlanmış. Özellikle geçen senelere göre daha kaliteli ve geliştirilmiş olduğu belli oluyor. Öğrencilerin ilgi ve dikkatini çekme noktasında da gayet başarılı buluyorum.” (KÖ3-EÖ7)

Biçimsel tasarıma yönelik eleştiriler dile getiren (KÖ5-EÖ17) kodlu öğretmenler ise şu ifadeleri kullanmışlardır: *“Kitap biçim ve tasarım yönünden 8. Sınıf öğrencilerinin dikkatini çekme noktasında zayıf kalıyor. Bu noktada daha ilgi çekici hale getirilebilir.”*

(EÖ12) kodlu ise kitabın baskı kalitesi yönünden zayıf olduğunu bu nedenle de sene içinde kitabın sayfalarının dağıldığını dile getirmiştir. Öğrencinin bu kitabı 9 ay boyunca sürekli kullandığını bundan dolayı da kitap basılırken de bu kullanım şartları göz önünde bulundurulup ona göre daha kaliteli basılması gerektiğini ifade etmiştir.

3.4.2.8. Sınıf DKAB Ders Kitabında Kullanılan Görseller Hakkında

Öğretmen Görüşleri

Bu konuya yönelik sorulan soruya öğretmenlerden (n=8) ders kitabında kullanılan görsellerin yerinde ve yeterli olduğunu ifade ederken (n=9) öğretmen ise

konuyla ilgili eleştirilerini dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin görsellere ilişkin olumlu ifadelerinden bazısı şu şekildedir:

“Ders kitabında bulunan görselleri sayı olarak yeterli buluyorum. Görsellerin kalitesi yönünden de sıkıntı yok. Kullanılan görseller konu içeriğini yansıtıyor. Konunun anlaşılmasında öğrencilere yardımcı oluyor.” (KÖ4-EÖ11)

Konuya dair eleştirilerini dile getiren (KÖ3-EÖ7-EÖ16) kodlu öğretmenler ise ders kitabında kullanılan görsellerin hem sayı yönünden hem de öğrencilerin dikkatini çekmesi yönünden yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Ders kitabında kullanılan görsellerin öğrencinin ilgisini çekmesi noktasında güçlü olması gerektiğini bunun için de güncel resimlerden faydalanılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

(EÖ12) ve (EÖ15) kodlu öğretmenler ise kitapta kullanılan görsellerin hem gündelik yaşamla bağlantılı olması gerektiği hem de kültürümüzü yansıtan görsellerden seçilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Örneğin kitapta aile ile ilgili kullanılan görsellerin çoğunda yabancı aile resimleri kullanılmış. Bunun yerine öğrencilerin içinde yaşadığı kültüre ait görseller kullanılsaydı öğrenciler açısından daha faydalı olacaktı. Nitekim öğretim ilke ve yöntemlerinden “yakından uzağa” ilkesine göre de öğrenciye öğretilecek bilgilerin düzenlenmesinde, örneklerin verilmesinde, hem doğal hem de sosyal olarak onun en yakın çevresinden hareket edilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu, sadece yer ve yaşayış açısından değil zaman açısından da böyledir. Yakın zamandan uzağa, yakın aile ve okul çevresinden uzağa, yakın köy-kasaba-bölge-ülke çevresinden uzağa ilkesi birçok derste rahatlıkla kullanılabilir ve bu ilkeye uyma, öğrenmenin düzeyini yükseltir.

"Çevreye görelilik", "topluma görelilik" gibi ilkeler de bu çerçevede düşünülebilir (Gökalp, 2019: 10).

3.4.3. 8. Sınıf DKAB Ders Kitabındaki Ünite Başı Hazırlık Çalışmaları Hakkında Öğretmen Görüşleri

Ünite başı hazırlık çalışmaları ile ilgili (n=14) öğretmen genel anlamda olumlu görüş belirtirken 3 öğretmen de hazırlık çalışmalarının eksik yönlerinin olduğunu savunmuşlardır. Öğretmenlerin bu konudaki olumlu ifadelerinden bazısı şu şekildedir.

“Hazırlık çalışmalarını başarılı buluyorum. Üniteye ön hazırlık noktasında öğrencilere faydalı oluyor. Öğrenciler severek bu soruları çözüyor. Sorular ünitenin tamamını kapsamaktadır. Soru sayısı da ve kalitesi de makul düzeydeler.” (KÖ5)

Hazırlık çalışmalarının kapsayıcılık yönünden zayıf olduğunu belirten (EÖ8) kodlu öğretmen, üniteye hazırlık çalışmalarının bütün öğrencilere hitap edecek şekilde hazırlanması gerektiğini, böyle yapıldığı takdirde öğrencilerin derse daha fazla katılabileceğini ifade etmiştir.

(EÖ11) kodlu öğretmen ise hazırlık çalışmalarının öğrencilerin internetten araştırma yapabilecekleri şekilde verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Böylece öğrenciler bilgiye hem daha hızlı ulaşmayı öğrenecek hem de günümüzün vazgeçilmez bir aracı olan interneti faydalı bir şekilde kullanma aşinalığı kazanacak.

3.4.4.8. Sınıf DKAB Ders Kitabının Yazılı İçeriği Hakkında Öğretmen

Görüşleri

Bu konuda öğretmenlerin çoğu (n=13) yazılı içeriğin bazı yönlerden geliştirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Diğer öğretmenler de (n=4) yazılı içerik yönünden herhangi bir eksikliğin olmadığını dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin bu konudaki eleştirilerinden bazıları şu şekildedir:

“Yazılı içerik güzel fakat yazıların uzun metinler halinde verilmesi yerine madde madde, sınava yönelik akılda kalıcılığı artırıcı tarzda kategorik bir metin şeklinde verilmesi daha iyi olur diye düşünüyorum.” (KÖ1)

“Bence yazılı içeriğin biraz daha canlı hale getirilmesi gerekir. Çünkü ders işlenirken metinler uzun olduğunda öğrencilerin dikkati çabuk dağılıbiliyor. Bundan dolayı sık sık uzun metinler verilmesi yerine aynı metin farklı tarzda verilebilir. Böylece dersler hem daha canlı geçecek hem de öğrencilerin dikkati daha canlı tutulacaktır.” (KÖ6-EÖ17)

“Yazılı içerik yönünden bazı yerlerde çok detaya inilmiştir. Gereksiz yere ayrıntıya girilmesi yerine konunun özünü anlatacak metinlere yer verilmesi gerekir. Ayrıca bazı ağır ve detay isteyen konu ve ünitelerin (zekat ve hac gibi) ortaokulda değil de ileriki senelerde verilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (EÖ13)

Yazılı içerikte geçen bazı metinlerin öğrencilerin dikkatinin dağılmasına neden olacak şekilde uzun olduğunu ve bazı yerlerde tekrara gidildiğini, bunun yerine örnek şahsiyetlerin hayatlarına ve öğrencilerin ders çıkarabileceği kıssalara ya da öğrencilerin derste daha faal olmasını sağlayacak etkinliklere yer verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Payza (2015) tarafından da ele alınan çalışmada ders kitabına alınacak metinlerin öğrencilerin zihinsel ve psikolojik özelliklerine uygun olması gerektiği, hem öğretici

hem estetik hem de edebi eser niteliği taşıması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca metinler imla ve yazım hataları içermemeli, yabancı sözcüklerden arındırılmış olmalı, öğrencilerin kelime hazinesini geliştirmeli, zihinsel becerilerine ve dil süreçlerine katkı sağlamalı, öğrenci açısından ilgi çekici olmalı, programda hedeflenen kazanımlara ulaşmayı sağlayıcı nitelikte olmalıdır.

“Yazılı içerikte konunun anlaşılmasını sağlayacak ayet ve hadislere daha fazla yer verilmesi taraftarıyım. Böylece işlenen konu öğrenciler tarafından hem daha iyi anlaşılacak hem de öğrencilerin ayet ve hadislere aşinalığı artacak.” (EÖ15) Bu konuyla ilgili ile alınan bir çalışmada DKAB ders kitaplarında kaynaklarıyla beraber verilen ayet ve hadisler vasıtasıyla Öğrencilerde kaynak bilinci olduğu, öğrencilerin Kur'an-Kerim'den ayet ve hadis kaynaklarından bir hadisi bulabilme becerisi kazandığı, öğrencilerin ayet ve hadislerde anlatılanlara günlük hayattan örnek verebilme becerisini kazandığı ifade edilmiştir. Böylece hem öğrenme kolaylaşır hem de öğrenci öğrendiklerini anlamlandırır. Ayrıca öğrenciler ayet ve hadisler üzerinde görüş ve düşüncelerini sözlü veya yazılı olarak ifade edebilirler. Böylece derse aktif olarak katılım sağlanır (Ekşi, 2014: 131).

Yazılı içerik açısından önemli bir eksikliğin olmadığını dile getiren (KÖ2) ve (EÖ8) kodlu öğretmenler ise yazılı içerikte anlaşılır bir dil kullanıldığını, öğrencilerin konuları anlamakta herhangi bir güçlük çekmediğini ve metin uzunluklarının da uygun olduğunu ifade etmişlerdir.

3.4.5.8. Sınıf DKAB Ders Kitabında Geçen Öğrenci Etkinlikleri Hakkında Öğretmen Görüşleri

Bu amaçla sorulan soruya öğretmenlerin çoğu (n=12) ders kitabında geçen öğrenci etkinliklerinin çeşitli açılardan geliştirilmesi gerektiği görüşünü savunurken diğer öğretmenler de (n=5) öğrenci etkinliklerinin yeterli, öğrenci seviyelerine uygun ve faydalı olduğunu ifade etmiştir. Öğretmenlerin bu konudaki eleştirilerinden bazıları şu şekildedir:

(KÖ3-EÖ12) kodlu öğretmenler Etkinliklerin yetersiz olduklarını, yazılı içeriğinin daha kısa tutulup öğrenci etkinliklerinin hem sayı yönünden hem de çeşit yönünden artırılması gerektiğini söylemişlerdir. Böylece öğretmen merkezli dersten öğrenci merkezli derse geçilerek öğrencilerin derste daha aktif olacağını ifade etmişlerdir.

“Öğrenci etkinliklerinin daha kaliteli hale getirilmesi gerekir. 8. Sınıf öğrencileri için çok yetersiz kalıyor. Etkinlikler öğrenciler tarafından çok basit bir şekilde çözülebildiğinden öğrencinin de dikkatini bir yerden sonra çekmiyor. Bundan dolayı etkinlikler öğrencilerin üzerinde düşünecekleri, çabalayacakları şekilde hazırlanması gerekir.” (EÖ15)

Etkinliklerin yeterli ve öğrenciler açısından faydalı olduğunu dile getiren (KÖ5) ve (EÖ13) kodlu öğretmenler ise ders kitabında öğrenci etkinliklerine yeterince yer verildiğini ve etkinliklerin öğrenci seviyesine uygun olduğunu öğrenciler açısından faydalı olduğunu ifade etmişlerdir.

3.4.6.8. Sınıf DKAB Ders Kitabında Geçen Ünite Sonu Değerlendirme Soruları Hakkında Öğretmen Görüşleri

Değerlendirme sorularına yönelik sorulan soruya öğretmenlerden (n=6) soruların üniteyi kapsayıcı nitelikte, öğrencilerin seviyesine uygun ve yeterli sayıda olduğunu söylerken (n=11) öğretmen ise değerlendirme sorularının çeşitli açılardan (soru sayısı, soru çeşitleri, soru kalitesi) geliştirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Öğretmenlerin ünite sonu değerlendirme sorularına ilişkin görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

“Değerlendirme sorularını yeterli ve verimli buluyorum. Sorular düzeye ve kazanımlara uygun olarak hazırlanmıştır.” (KÖ1-EÖ8)

“Lgs sınavını düşündüğümüzde 8. Sınıf ders kitabında geçen değerlendirme sorularının öğrenciler açısından çok basit kaldığını düşünüyorum. Soruların daha kaliteli hale getirilmesi gerekir. Ünite sonu değerlendirme sorularının Meb’in yayınladığı örnek sorular düzeyinde olması gerektiğini düşünüyorum.” (KÖ2)

“Soru sayısı artırılarak gereksiz fotokopi ve kaynak kitap ihtiyacı ortadan kaldırılmalı. Öğrenciler sınav odaklı çalıştığı için daha çok test sorusu konulmalı.” (EÖ13)

Lgs sınavını düşündüğümüzde 8. Sınıf ders kitabında geçen değerlendirme sorularının öğrenciler açısından basit ve yetersiz kaldığı ifade edilmiştir. Bundan dolayı da kaliteli soru sayısının artırılması gerektiği böylece kaynak kitaplara da ihtiyaç kalmayacağı ifade edilmiştir. Nitekim yapılan çalışmalarda da LGS’ye hazırlanan öğrenciler ders kitaplarının yetersiz olmasından kaynaklanan nedenlerle, öğretmenler tarafından ek kaynaklara yönlendirilebildiği ifade edilmektedir. Ders kitaplarının yeterince uygulamaya yer vermemesi, soru çeşitliliğinin az olması, LGS’de sorulan

sorular ile yeterince uygunluk göstermemesi gibi nedenlerden dolayı tercih edilmeme ya da ek kaynağa ihtiyaç duyma gereksinimi ortaya çıkabilmektedir (Korkmaz vd. 2020: 119).

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

5. Sınıf Din kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabının incelenmesi ile ilgili öğretmenlerle yapılan mülakat çalışmaları sonucunda aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

– Ders kitabı biçimsel yönden incelendiğinde kapak resminin ilgi çekici ve içerikle bağlantılı olduğu, kitabın yazı boyutu şekli ve puntosunun öğrenci seviyesine uygun olduğu (n=11) fakat renklendirme yönünden kitabın daha canlı hale getirilip öğrencinin dikkatini çekecek şekilde geliştirilmesi (n=2) gerektiği ifade edilmiştir.

– Ders kitabında kullanılan görsellerin sıradan olmaktan çıkarılıp öğrencilerin dikkatini çekecek güncel ve ilgi çekici görsellere yer verilmesi (n=6) gerektiği, 5. Sınıf öğrencileri bilişsel seviye yönünden olayları somut düşündüğü için kitapta kullanılan görsellerin artırılması gerektiği (n=2), ayrıca görseller kullanılırken dini hassasiyetlerin göz önünde bulundurulması gerektiği (n=2) ifade edilmiştir.

– Ünite başı hazırlık çalışmalarının kapsayıcılık yönünden ünitenin tamamını kapsadığı, öğrencileri üniteye hazırlama noktasında gayet iyi olduğu (n=11), fakat soru kalitesinin biraz daha artırılması gerektiği (n=2) ayrıca bulmaca, boşluk doldurma gibi farklı soru tarzlarına da yer verilmesi gerektiği (n=2) ifade edilmiştir.

– Yazılı içeriğin anlaşılır olduğu fakat metinlerin bir kısmının uzun olması ve bazı yerlerde aynı konunun tekrar edilmesi, öğrencilerin sıkılmasına ve dikkatlerinin çabuk dağılmasına (n=10) neden olduğu, metinlerde geçen bazı ayetlerin anlamlarının daha anlaşılır verilmesi (n=1) gerektiği, ayrıca her konu sonrası kısa bir özet veya alıştırma etkinliğinin olması (n=1) gerektiği ifade edilmiştir.

– Ders kitabında bulunan öğrenci etkinliklerinin az olduğu(n=8) , var olan etkinliklerin de önemli bir kısmının ezbere (n=3) dayandığı, bundan dolayı da öğrencileri düşünmeye, tartışmaya ve problem çözmeye yönlendirecek öğrenci etkinliklerine daha fazla yer verilmesi (n=4) gerektiği ifade edilmiştir.

– Ünite sonu değerlendirme sorularının sayı yönünden yetersiz (n=7) olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca klasik, çoktan seçmeli, boşluk doldurma, karşılaştırma gibi farklı soru tarzlarına yer verilmiş olması, soruların hem öğrencilerin çoğuna hitap

etmesine hem de onların dikkatlerini üzerine çekmesine yardımcı olduğu (n=8) ifade edilmiştir.

6. Sınıf Din kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabının incelenmesi ile ilgili öğretmenlerle yapılan mülakat çalışmaları sonucunda aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

Ders kitabı biçimsel yönden incelendiğinde kapak resminin ilgi çekici ve içerikle bağlantılı olduğu, yazı boyutu, şekli ve puntosunun öğrenci seviyesine uygun olduğu (n=13) fakat kitabın iç görüntü yönünden daha ilgi çekici hale getirilmesi gerektiği (n=3) ifade edilmiştir.

Ders kitabında kullanılan görsellerin hem sayı yönünden az olduğu (n=4) hem de öğrencilerin ilgi ve dikkatini çekme de yetersiz olduğu, bundan dolayı da hem konun anlaşılmasına yardımcı olacak, hem de öğrencilerin seviyelerine uygun güncel görsellere yer verilmesi (n=6) gerektiği ifade edilmiştir.

Üniteye hazırlık çalışmalarında geçen soruların tüm üniteyi kapsadığı, öğrencilerin seviyelerine uygun olduğu ve öğrencileri araştırmaya sevk ettiği (n=13) fakat öğrencilere verilen hazırlık çalışması sorularının internetten araştırılması istendiğinde öğrencilerin araştırmasını yapabileceği ve yararlanabileceği web adreslerinin de ders kitabında verilmesi gerektiği (n=2) ifade edilmiştir.

Yazılı içerikte geçen bazı metinlerin öğrencilerin dikkatinin dağılmasına neden olacak şekilde uzun olduğunu ve bazı yerlerde tekrara gidildiğini (n=3), bunun yerine örnek şahsiyetlerin hayatlarına ve öğrencilerin ders çıkarabileceği kıssalara ya da öğrencilerin derste daha faal olmasını sağlayacak etkinliklere yer verilmesi (n=4) gerektiği ifade edilmiştir. Nitekim Kaya (2020) tarafından ele alınan çalışmada da Menkıbe ve kıssa kullanımının dersi eğlenceli ve ilgi çekici hale getirdiği, kalıcı ve anlamlı öğrenmeleri sağlamada öğrencilere yardım sağladığı, değerler eğitimine katkı sağladığı, öğrencilere rol model sunduğu, soyut kavramları somutlaştırdığı, empati geliştirmeye katkı sağladığı ifade edilmiştir.

Öğrenci etkinliklerinde geçen bazı etkinliklerin öğrenci seviyelerinin ya altında kaldığı ya da üstünde (n=3) olduğu, çoğu etkinliğin sadece tablo doldurmaya yönelik olduğu bundan dolayı da öğrencilerin daha faal ve etkin olabileceği etkinliklere yer verilmesi gerektiği (n=9) ifade edilmiştir.

Değerlendirme sorularının sayı yönünden az olduğu, sorulan soruların da çoğunun bilgiye dayandığı, bundan dolayı da hem soru sayısının artırılması gerektiği hem de öğrencilerin zihinsel becerilerini geliştirecek çeşitli soru tarzlarına yer verilmesi gerektiği (n=8) ifade edilmiştir.

7. Sınıf Din kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabının incelenmesi ile ilgili öğretmenlerle yapılan mülakat çalışmaları sonucunda aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

– Ders kitabı biçimsel yönden incelendiğinde baskı kalitesi, yazı şekli ve puntolarının iyi (n=11) olduğu fakat içeriğin tablo, şekil ve renklendirmeler yönünden daha ilgi çekici hale getirilmesi gerektiği (n=4) ifade edilmiştir.

– Kitapta kullanılan görsel sayısında bütün ünitelerde dengeli bir dağılıma gidildiği, halbuki bazı ünitelerde görsellere fazla ihtiyaç duyulmazken bazılarında ise daha fazla görsele ihtiyaç duyulduğu bundan dolayı da ünitelerde kullanılan görsellerin ihtiyaca binaen daha az ya da daha fazla kullanılması gerektiği (n=2) ifade edilmiştir.

– Ünite başı hazırlık çalışmalarının kapsayıcılık yönünden ünitenin tamamını kapsadığı, öğrencileri üniteye hazırlama noktasında gayet iyi (n=12) olduğu, fakat soru kalitesinin biraz daha artırılması gerektiği (n=2) ayrıca internet üzerinden hazırlık çalışmaları araştırılması istenildiğinde öğrencilerin yararlanabileceği web adreslerinin de ders kitabında verilmesi gerektiği (n=1) ifade edilmiştir.

– Yazılı içerikte 7. Sınıf öğrencisinin anlamakta zorlanacağı bazı içeriklere yer verildiği, bundan dolayı da yazılı içerik hazırlanırken öğrenci seviyeleri göz önünde bulundurularak hazırlanılması (n=6) gerektiği, ayrıca bazı konuların gereksiz yere bilgiyle (n=5) doldurulduğu, bunun yerine öğrencinin yaşantısına katkı sunacak daha pratik ve faydalı içeriklere yer verilmesi (n=12) gerektiği ifade edilmiştir.

– Kitapta geçen etkinliklerin öğrencilerin çözebileceği seviyede olduğu ve onların dikkatlerini (n=12) çektiği fakat öğrencilerin zihinsel becerilerine katkı sunacağı etkinliklere daha fazla yer verilmesi (n=3) gerektiği ifade edilmiştir.

– Ünite sonu değerlendirme soruları 7. Sınıf öğrencilerinin seviyeleri düşünüldüğünde hem çok basit (n=2) kaldığı hem de soru sayısının çok az (n=4) olduğu, bundan dolayı da hem soru sayısının hem de soru kalitesinin artırılması gerektiği (n=8) ifade edilmiştir.

8. Sınıf Din kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabının incelenmesi ile ilgili öğretmenlerle yapılan mülakat çalışmaları sonucunda aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

– Ders kitabının baskı ve biçim yönünden özellikle geçen senelere göre hem daha kaliteli ve geliştirilmiş olduğu hem de öğrencilerin ilgi ve dikkatini çekme noktasında da gayet başarılı olduğu (n=13) ifade edilmiştir.

– Ders kitabında kullanılan görsellerin hem sayı yönünden az olduğu hem de öğrencilerin ilgi ve dikkatini çekme noktasında yetersiz (n=5) olduğu, bundan dolayı da öğrencilerin yaşantılarıyla alakalı, onların kültürünü yansıtan dikkat çekici görsellere daha fazla yer verilmesi (n=9) gerektiği ifade edilmiştir. Pilatin (2018) tarafından ele alınan “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Değerlerin Gösterge bilimsel Analizi” adlı çalışmada da İnsanların görsel açıdan etkilenecek daha etkili ve kalıcı öğrendikleri ifade edilmiştir. Ayrıca değerlerle ilgi daha önce oluşturulmuş, uygun sembol ve işaretler ile değerleri etkili bir şekilde yansıtan resim ve diğer görsel kaynakların kullanımı, değer eğitimi katkı sağlayacağı ifade edilmiştir.

– Ünite başı hazırlık çalışmalarının kapsayıcılık yönünden ünitenin tamamını kapsadığı, öğrencileri üniteye hazırlama noktasında gayet iyi olduğu, soru sayısı ve kalitesinin yeterli düzeyde olduğu (n=14) ifade edilmiştir.

– Yazılı içeriğin daha canlı hale getirilmesi gerektiği, çünkü ders işlenirken metinlerin uzun olması, öğrencilerin dikkatinin çabuk dağılmasına sebep olduğu, bundan dolayı da sık sık uzun metinlere verilmesi yerine aynı metnin farklı tarzda verilmesi gerektiği; böylece derslerin hem daha aktif geçeceği hem de öğrencilerin dikkatinin daha canlı tutulacağı (n=13) ifade edilmiştir.

– Ders kitabında bulunan öğrenci etkinliklerinin az olduğu, ayrıca var olan etkinliklerin de öğrenciler tarafından çok basit bir şekilde çözülebildiği (n=6) ifade edilmiştir. Bundan dolayı da öğrencileri düşünmeye ve tartışmaya yönlendirecek ve öğrencilerin seviyesine hitap edecek kaliteli etkinliklere daha fazla yer verilmesi gerektiği (n=12) ifade edilmiştir.

– LGS sınavını düşündüğümüzde 8. Sınıf ders kitabında geçen değerlendirme sorularının öğrenciler açısından basit ve yetersiz kaldığı (n=5) ifade edilmiştir. Bundan dolayı da kaliteli soru sayısının artırılması gerektiği böylece kaynak kitaplara da ihtiyaç kalmayacağı (n=8) ifade edilmiştir.

Ortaokul Din kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarının incelenmesi ile ilgili öğretmenlerle yapılan mülakat çalışmaları sonucunda varılan genel sonuç şu şekildedir:

– Ortaokul DKAB ders kitapları biçimsel yönden incelendiğinde kapak fotoğraflarının içerikle bağlantılı olduğu, yazı şekli ve puntolarının öğrenci seviyelerine uygun olduğu fakat kitapların iç görüntüsünün öğrencilerin ilgilerini çekmede ve öğrencilerde merak uyandırmada yetersiz kaldığı sonucuna varılmıştır.

– Ortaokul DKAB ders kitaplarında kullanılan görsellerin sayı yönünden yetersiz olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca ders kitaplarında kullanılan görsellerin öğrencilerin düşünme, sorgulama, problem çözme ve yorumlama becerilerini geliştirmede yetersiz kaldıkları sonucuna varılmıştır.

– Ortaokul DKAB ders kitaplarında geçen Üniteye hazırlık çalışmaları sorularının ünitenin tümünü kapsadığı, öğrencilerin seviyelerine uygun olduğu ve öğrencileri araştırmaya sevk ettiği ifade edilmiştir. Fakat öğrencilere ev ödevi olarak verilmesi istenen hazırlık çalışması sorularının internetten araştırılması istendiğinde öğrencilerin araştırmasını yapabileceği ve yararlanabileceği web adreslerinin de ders kitaplarında verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

– Ortaokul DKAB ders kitaplarının içeriği incelendiğinde hazır bilgi yığınlarının fazlaca olduğu, öğrencilerin seviyelerine uygun olmayan metinlere yer verildiği, öğrencilerin de bu bilgi yığınlarını ve metinleri anlamlandırmada zorluklar yaşadığı ifade edilmiştir.

– Ortaokul DKAB ders kitaplarında bulunan öğrenci etkinliklerinin az olduğu, ayrıca var olan etkinliklerin de öğrenciler tarafından çok basit bir şekilde çözülebildiği ifade edilmiştir. Bundan dolayı da öğrencilerin düşünsel faaliyetlerini geliştirecek, anlamlandırma sürecine katkı sunacak etkinliklere daha fazla yer verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

– Ünite sonu değerlendirme çalışmalarında verilen soru ve etkinliklerin az ve yetersiz görüldüğü, ayrıca değerlendirme çalışmalarında geçen bu soru ve etkinliklerin öğrencilerin bilgiyi yapılandırma sürecini gözden geçirme değil de hatırladıkları ve ezberledikleri bilgileri kontrol etmeye yönelik çalışmalar olduğu sonucuna varılmıştır.

5.2. Öneriler

– DKAB ders kitaplarının kapak resimleri ve dış görünüşleri teknolojik imkanlardan da faydalanılarak öğrencilerin ilgi ve dikkatini çekecek şekilde oluşturulmalıdır.

– DKAB ders kitaplarının iç görüntüleri öğrencilerde merak uyandıracak ve onları yeni bir keşfe davet edecek şekilde oluşturulmalıdır.

– DKAB ders kitaplarında iman ya da İslam ile ilgili konu veya ünitelerde öğrencilerin yaşantı ve kültürlerine yabancı olmayan, aksine öğrencilerin kültür ve yaşantısını yansıtacak görseller kullanılmalıdır.

– DKAB ders kitaplarında bulunan ünitelerin bazılarında görsellere daha fazla ihtiyaç duyulurken bazı ünitelerin işlenişinde ise görsellere fazla ihtiyaç duyulmuyor. Bundan ötürü ders kitaplarında görseller kullanılırken ünite veya konuların içerik ve ihtiyacına binaen görseller kullanılmalıdır.

– Ders kitaplarında kullanılan görsellerin öğrencilere sade bir şekilde sunulması yerine, öğrencilerin düşünsel becerilerini geliştirecek soru ve etkinliklerle sunulmalıdır.

– Ünite başlarında geçen hazırlık çalışmalarının öğrencilerden internetten araştırılması istenildiğinde öğrencilerin bu çalışmalarını yaparken faydalanabilecekleri web adresleri ders kitabında verilmelidir.

– Yazılı içerik oluşturulurken konuların daha iyi anlaşılması için öğrencilerin seviyesine uygun olan güncel örneklere yer verilmesi gerekir.

– Öğrencilerin seviyesini aşan “İslam düşüncesinde yorumlar” gibi bazı ünitelerin ya ileriki senelerde verilmesi ya da biraz daha basitleştirilerek ve açıklayıcı hale getirilerek verilmesi gerekir.

– İçeriğin öğrencilere hazır bilgi ve uzun metinler şeklinde sunulması yerine aynı metinlerin farklı etkinlikler kullanılarak hem öğrencilerin dikkatini çekecek hem de öğrencilerin kendi kendine bilgiyi ulaşmasını sağlayacak şekilde sunulması gerekir.

– İçerik düzenlenirken öğrencilerin hem yaşı hem de ilgi ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır. Ders kitapları öğrencilerin merakını uyandıracak materyallerle zenginleştirilmelidir.

– Konuların arasına konu ile alakalı olan bazı önemli şahsiyetlerin hayatlarına ya da peygamber kıssalarına yer verilmelidir.

- Ders kitaplarının daha akıcı olması için kitapta yer alan metinler kısaltılıp görseller çoğaltılmalı ve bu görseller içerikle ilişkilendirilmelidir.
- Konu sonlarında öğrencilerin bildiklerini pekiştirebilmesi için küçük alıştırmalara ya da özetlere yer verilmesi gerekir.
- Metinlerde öğrencilerin seviyelerini aşan kavramlara fazlaca yer verilmemesi gerekir. Anlamı bilinmeyen kavramların anlamlarının ya kelimenin hemen yanında parantez içinde ya da kitabın sonunda bulunan sözlükte yer verilmesi gerekir.
- Ayet ve hadis meallerinin yanında öğrencilerin bu ayet ve hadisleri düşünmeye ve yorumlaya yönlendirecek çalışmalara da yer verilmelidir.
- Ders kitaplarında öğrencileri hayata hazırlayacak, onların düşünsel faaliyetlerini ve problem çözme becerilerini geliştirecek farklı etkinliklere yer verilmelidir.
- Ünite sonu değerlendirme sorularının bütün kazanımları kapsayacak ve öğrencilerin tümüne hitap edecek şekilde oluşturulmalıdır.
- Öğretmenlerin kaynak kitaplara ve fotokopi testlerine ihtiyaç duymaması için değerlendirme sorularının hem sayı hem de çeşit yönünden artırılması gerekir.

KAYNAKÇA

- Akpınar, B. (2017). *Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme*. Ankara: Data Yayınları.
- Aksun Kılıç, S. (2006). Kültürel psikolojinin felsefi temelleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alkan, C. (1979). Eğitim ortamları. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları*, 14(7), 375.
- Altaş, N. (2002) Türkiyede din öğretiminde dinin yeri. *Mariye dergisi*. 2 (1), 219-229.
- Anlıak, Ş. Dinçer, Ç. (2005). Okul öncesi dönemde kişiler arası bilişsel problem çözme becerilerinin geliştirilmesi. *Eurasian Journal of Educational Research*, (20) 122-134.
- Aşkın, D. (2017). Osmanlı devleti'nin son dönemlerinde medrese eğitim sistemi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında eğitimin konjonktürel boyutu. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6 (2), 978-995.
- Avcı, S. (2019). Ortaöğretim DKAB öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, M. Ş. (2017). *Din eğitimi bilimi*. (1.baskı) Kayseri: Kimlik Yayınları
- Aydın, M.Z. (2007). Okulda Din Dersi Tartışmaları. *C.Ü İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7 (2), 5-71.
- Aydın, M. (2013). *Anahatlarıyla dinler tarihi*. (3. Baskı). İstanbul: Ensar yayınevi.
- Baştürk, M. (2008). Ders kitaplarının tarihçesi . *Konu alanı ders kitabı incelemesi* (Ed: Ö. Demirel- K. Kıroğlu). Ankara: Pegem Akademi Yayınları. ss. 13-33.
- Bayraktar, M.F. (2018). İslam eğitiminde öğretmen öğrenci münasebetleri (11. Baskı). İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Bilgin, B. Selçuk, M. (1991). *Din eğitimi*. Ankara: Akid Yayıncılık.
- Bozkurt, A. (2018). Ortaokul (5 ve 8. Sınıf) öğrencilerinin DKAB dersine karşı görüşlerinin değerlendirilmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kilis: 7 Aralık Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cebeci, S. (2015). *Din eğitimi bilimi ve Türkiye de din eğitimi*. (3.baskı) Ankara: Akçağ Yayınları.

- Çağrıncı, M. “Ahlak”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (Erişim 6 Aralık 2020).
- Çağrıncı, M. (2012). *İslam düşüncesinde ahlak*. (4.Baskı). İstanbul: Dem Yayınları.
- Çelebi, A. (1976). *İslam da eğitim öğretim tarihi*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Çoban, A. (2019). Temel kavramlar. *Eğitim felsefesi* (Ed: M. Ergün- A. Çoban). Ankara: Pegem Akademi Yayınları, ss. 3-25.
- Demirel, Ö. Kıroğlu, K. (2008). Eğitim ve ders kitapları. *Konu alanı ders kitabı incelemesi* (Ed: Ö. Demirel- K. Kıroğlu). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Demirel, Ö. (2015). Öğretim ilke ve yöntemleri öğretme sanatı. (21. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Doğan, R. (2019). Ortaokul ve imam hatip ortaokulu din kültürü ve ahlak bilgisi 8. sınıf ders kitabı. Nev Yayıncılık: Ankara.
- Ekşi, A. (2014). Din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde ayet ve hadislerin kullanımına dair teknikler. *Yükseköğretimde Eğitim Araştırmaları ve Uygulamaları 1. Ulusal Kongresi'nde* sunulan bildiri. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Erdoğan, İ.; Demirpolat, E.; Çelik, R.; Etik Acar, G.; Önal, M. (2019). Ortaokul ve imam hatip ortaokulu din kültürü ve ahlak bilgisi 5. sınıf ders kitabı. Lisans Yayıncılık: Ankara.
- Furat, A. (2003). Eğitim-mimari ilişkisi açısından kuruluş dönemi osmanlı medreseleri, *İ.Ü ilahiyat fakültesi dergisi* (8), 181-208.
- Göçer, A. (2007). İlköğretim türkçe ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme açısından incelenmesi. *III. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi*. Çukurova Üniversitesi. 197-210.
- Gökalp, M. (2019). Öğretim ilke ve yöntemleri. (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Günay, Ü. (2001). Çağdaş Türkiye de din, toplum, kültür, gelenek ve değişme. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 1-38.
- Günaydın, M. (2009). Din kültürü ve ahlak öğretiminin ilköğretim ve liselerde zorunlu ders olmasına Pr. Dr. Hüseyin Atayın katkıları. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 1x (1), 287-304.
- Gündüz, M.S (2013). Şafii DKAB öğretmenleri açısından İDKAB ders kitaplarının değerlendirilmesi (Batman ili örneği). Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Gündüz, T. (1998). Türkiyede cumhuriyet dönemi din eğitimi ve öğretimi kronolojisi, *Uludağ Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7 (7), 543-557.
- Güvenç, B. (1979). İnsan ve kültür. (3.Baskı). Ankara: Remzi Kitabevi.
- İlim Kültür Eğitim Derneği ve Yaygın Eğitim ve Kültür Derneği. (2013). *Yeni Eğitim Sisteminde Seçmeli Din Dersleri*. İstanbul.
- Kaptan, A.Y. (2008). Ders kitaplarında fiziki yapı. *Konu alanı ders kitabı incelemesi* (Ed: Ö. Demirel- K. Kıröğlü). Ankara: Pegem Akademi Yayınları. ss. 188-197.
- Kaptan, A.Y.; Kaptan, S.G. (2008). Ders kitaplarında görsel düzen. *Konu alanı ders kitabı incelemesi* (Ed: Ö. Demirel- K. Kıröğlü). Ankara: Pegem Akademi Yayınları. ss. 159-185.
- Kara, C. (2012). Çocuk kitabı seçiminde resimlemelerle ilgili olarak ebeveynin dikkat etmesi gereken başlıca unsurlar. *Yaşam Bilimleri Dergisi*. 1 (1), 224-232.
- Karasar, N. (2015). Bilimsel araştırma yöntemi. (28. Baskı). Ankara: Nobel yayınları.
- Karateke, T. (2018). Din eğitimi ve öğretiminin temelleri. *Din eğitimi* (Ed: Hasan Dam). Ankara: Lisans Yayıncılık. ss. 33-48.
- Karbeyaz, P. (2018). DKAB öğretmenlerinin alternatif ölçme değerlendirme tekniklerini kullanma düzeyi. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 8 (16), 201-225.
- Kaya, F. (2020). DKAB dersinde kıssa ve menkıbe kullanımının öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 11, 31-69.
- Kılıç, D. (2008). Ders kitabının öğretimdeki yeri. *Konu alanı ders kitabı incelemesi* (Ed: Ö. Demirel- K. Kıröğlü). Ankara: Pegem Akademi Yayınları. ss. 38-53.
- Kılıç, M.Y. (2020). Öğretmenlerin alternatif ölçme değerlendirme tekniklerini kullanımına yönelik yeterlik algılarının incelenmesi. *Uluslararası Dil, Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Güncel Yaklaşımlar Dergisi*. 2 (2), 483-508.
- Kızılabdullah, Y. (2016). Kuramsal çerçeve: Eğitim, öğretim ve din. *Din eğitimi el kitabı* (Ed: R. Doğan- R. Ege). Ankara: Gırafiker Yayınları. ss. 41-56.
- Korkmaz, E. Tutak, T. İlhan, A. (2020). Ortaokul Matematik Ders Kitaplarının Matematik Öğretmenleri Tarafından Değerlendirilmesi. *Avrupa Bilim Ve Teknoloji Dergisi*, 18. ss.118-128.
- Kozak, R. Yolal, M. (2008). Bilgiye erişim aracı olarak öğrencilerin internete yaklaşımı. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 20, 115-128.

- Köylü, M. (2017). İslam eğitim kurumları. *Anahatlarıyla İslam eğitim tarihi* (Ed: M. Köylü- Ş. Gözütok). İstanbul: Ensar Neşriyat. ss. 73-105.
- Macit, S. (2019). Ortaokul ve imam hatip ortaokulu din kültürü ve ahlak bilgisi 7. sınıf ders kitabı. FCM Yayıncılık: Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programı (ilkokul 4 ve ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *2023 Eğitim Vizyonu*. Ankara: MEB Yayınları.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc, (2011). *Şahîhü Müslim*, Beyrût: Dârü'l-kütübi'lilmîyye, ss. 136.
- Oral, B. (2008). Ders kitaplarının öğretim programına uygunluğu. *Konu alanı ders kitabı incelemesi* (Ed: Ö. Demirel- K. Kıroğlu). Ankara: Pegem Akademi Yayınları. ss. 81-104.
- Öcal, M. (1998). Cumhuriyet döneminde türkiyede din eğitimi ve öğretimi, *Uhudağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7 (7), 241-268.
- Önder, M. (2013). Din kültürü ve ahlak bilgisinin temelleri üzerine. *Düşünen sınıflar için din kültürü ve ahlak bilgisi öğretimi ilkokul 4. Sınıf* (Ed:C. Tosun- M. Polat). Ankara: Pegem Akademi Yayınları, ss. 18-29.
- Özdemir, S. (2019). Ortaokul ve imam hatip ortaokulu din kültürü ve ahlak bilgisi 6. sınıf ders kitabı. Dörtel Yayıncılık: Ankara.
- Özkan, H, H. (2006). Popüler kültür ve eğitim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14 (1), 29-38.
- Uçar, R ve Sayın, G. (2017). Türkiye’de Laiklik Tartışmaları Çerçevesinde Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Derslerinin Zorunlu Hale Gelişi Ve Din Eğitimi Uygulamalarına Yansıması. *İstanbul üniversitesi ilahiyat fakültesi dergisi*. 8 (2), 262-291.
- Ural, Ş. (1998). Epistemolojik açıdan değerler ve ahlak. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 1 (4), 45-54.
- Uzuner, S. Aktaş, E. (2010). Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarının görseller (illüstrasyonlar) açısından değerlendirilmesi. *TÜBAR*, XXVII.
- Uzuntiryaki, E. ve Boz, Y. (2006). Öğretmen adaylarının ders kitabı kullanımıyla ilgili görüşleri, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. (31), 212-220.

- Pakdemirli, M. N. (2011). İlköğretim DKAB derslerinde hikaye kullanımının önemi: eğitim psikolojisi açısından bir yaklaşım. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9 (21), 99-129.
- Payza, T. (2015). Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pilatin, Ü. (2018). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Değerlerin Göstergibilimsel Analizi. *Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Hakemli Dergisi*, 2 (2), 54-71.
- Seven, S. (2001). İlköğretim sosyal bilgiler ders kitapları hakkında öğretmen ve öğrenci görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sönmez, V. (2015). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı* (18. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahin, K. (2010). İDKAB ders ve öğretmen kılavuz kitaplarının ders kitabı inceleme kriterlerine değerlendirilmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şimşek, E. (2012). İDKAB ders kitapları “ahlak” öğrenme alanlarının incelenmesi, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (38), 189-214.
- Şimşek, E. (2013). Çok partili dönemde yeniden din eğitimi ve öğretimine dönüş süreci, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (49), 391-414.
- Şimşek Özkan, Z. (2011). İDKAB ders kitabı ve öğretmen kılavuz kitabının yapılandırmacı anlayışa uygunluğunun incelenmesi (6. Sınıf örneği). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2019). *Ders Kitapları Hakkında Merak Edilenler*.
- Tokay Argan, M. Argan, M. Kurulgan, M. (2008). Kitaplara ilişkin biçimsel özelliklerin okuyucu tutumları üzerine etkisi. *Bilim Dünyası Dergisi*, 9 (1), 179-206.
- Topçu, N. (2012). *Ahlak*. İstanbul: Dergah yayınları.
- Tosun, C. (2015). *Din eğitimi bilimine giriş*. (8. Baskı). Ankara: Pegem Akademi yayınları.
- Tosun, C.; Doğan, R. ve Korkmaz, A. (2001). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu din kültürü ve ahlak bilgisi 4-8*. (1.Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Turhan, G. (2009). İDKAB ders etkinliklerinin öğretmenlere göre değerlendirilmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tümer, G. "Din", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (Erişim 6 Aralık 2020).
- Vahapoğlu, V. ve Güneş A. (2018). 1924'ten 1950'ye din eğitimi etkileyen unsurlar üzerine genel bir değerlendirme, *Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi*, 11 (60), 1320-1327.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. (10. Baskı). Ankara: Seçkin yayıncılık.
- Yılmaz, M. (2014). İnanç öğrenme alanları açısından lise DKAB ders kitaplarının incelenmesi, *Atatürk üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü dergisi*, 18 (3), 117-134.
- Yılmaz, M. (2013). Etkili öğretmenlik. (1. Baskı). İstanbul: Dem Yayınları.
- Yılmaz, A., Seçken, N. ve Morgil, İ. (1998). Lise 11.sınıf kimya 3 ders kitaplarının kimya eğitimine uygunluklarının araştırılması, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 73-83.
- Yürük, T. ve Kızılabdullah, Y. (2017). Din eğitimi ve öğretiminin temelleri. *Din eğitimi* (Ed: M. Köylü- N. Altaş). İstanbul: Ensar Neşriyat, ss. 81-101.
- Yürük, T. (2016). İlk ve ortaöğretimde din öğretimi. *Din eğitimi el kitabı* (Ed: R. Doğan-R. Ege). Ankara: Grafiker Yayınları. ss.116-137.
- Zengin, M. (2017). Türkiye de cumhuriyet dönemi eğitim politikalarının din dersi öğretim programlarına etkileri, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19 (36), 113-136.
- Zengin, Z.S (2016). Osmanlılar'da II. meşrutiyet döneminde yeni açılan medreseler ve din görevlisi yetiştirme çalışmaları, *İslam Araştırmaları Dergisi*, 36, 33-61.

Ek 2. Yarı Yapılandırılmış Öğretmen Görüşme Formu

Bu görüşme formumuzun amacı 5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabına ilişkin görüşlerinizi belirlemektir. Formumuz tamamen açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Sorularımıza samimi ve detaylı cevaplar vermeniz araştırmamız için büyük bir önem arz etmektedir. Vereceğiniz bilgiler kimseye açıklanmayacak, bilimsel bir araştırmada kullanılacaktır. Görüşme formumuzu yanıtlayarak araştırmaya sağlayacağınız değerli katkılar için şimdiden teşekkür ederim.

Zeki Çakan
Fırat Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

A. Kişisel Bilgiler

1. Cinsiyetiniz ☐ Bay ☐ Bayan	2. Eğitim durumunuz ☐ Ön lisans ☐ Lisans ☐ Yüksek lisans ☐ Doktora
3. Hizmet süreniz ☐ 1-5 yıl ☐ 6-10 yıl ☐ 11-15 yıl ☐ 16-20 yıl ☐ 21 yıl ve üzeri	4. Şu an görev yaptığınız yerde hangi statüdesiniz? ☐ Kadrolu ☐ Sözleşmeli ☐ Ücretli
5. Mezun olduğunuz Yüksek Öğretim Kurumu: ☐ İlahiyat Fakültesi ☐ İlköğretim DKAB Öğret. Bölümü ☐ Yüksek İslam Enstitüsü ☐ Diğer	

B. 5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabına İlişkin Sorular

- 1: Kitabın biçimsel özellikleri hakkında görüşleriniz nelerdir?
- 2: Kitabın görsel tasarımı hakkında görüşleriniz nelerdir?
- 3: Kitabın hazırlık çalışmaları hakkında görüşleriniz nelerdir?
- 4: Kitabın yazılı içeriği hakkında görüşleriniz nelerdir?
- 5: Kitabın öğrenci etkinlikleri hakkında görüşleriniz nelerdir?
- 6: Kitabın değerlendirme soruları hakkında görüşleriniz nelerdir?

Ek 3. İzin Yazısı

Evrak Tarih ve Sayısı: 06/05/2020-391355

T.C.

FIRAT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı :17206398/730.08.03/
Konu :Araştırma İzni (Zeki ÇAKAN)

Sayın: Dr. Öğr. Üyesi Tuncay KARATEKE

Rektörlük Makamının 04.05.2020 tarih ve 391082 sayılı yazısı ile ekleri ilişikte gönderilmiştir.
Bilgilerinizi rica ederim.

e-imzalıdır.
Prof. Dr. Ömer Osman UMAR
Enstitü Müdürü

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Genel Sekreterlik

Sayı :11611387/100/
Konu :Araştırma İzni (Zeki ÇAKAN)

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜNE

Diyarbakır Valiliği İl Mili Eğitim Müdürlüğü'nün, "Araştırma İzni-Zeki ÇAKAN"
konulu 14.04.2020 tarih ve E.6375726 sayılı yazısı ekte gönderilmiştir.

Bilgileriniz ile gereğini rica ederim.

e-İmzalıdır.
Prof. Dr. Mehmet CEBECİ
Rektör Yardımcısı

EK :
Yazı (2 Sayfa)

T.C.
DİYARBAKIR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 30769799-44-E.6375726
Konu : Araştırma İzni (Zeki ÇAKAN)

14.04.2020

FIRAT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Genel Sekreterlik)

ELAZIĞ

İlgi: 26/02/2020 tarih ve 110928 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Zeki ÇAKAN'ın "Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi" konulu anket çalışması ile ilgili alınan Müdürlük onayı ekte gönderilmiştir.

Gereğini arz ederim.

Yahya AKINCI
Müdür a.
İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı

T.C.
DIYARBAKIR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 30769799-44-E.6342566

13.04.2020

Konu : Araştırma İzni (Zeki ÇAKAN)

MÜDÜRLÜK MAKAMINA

- İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 22/08/2017 tarih ve 12607291 sayılı 2017/25 Nolu Genelgesi.
b) Fırat Üniversitesi Rektörlüğü'nün 26/02/2020 tarih ve 110928 sayılı yazısı.

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Zeki ÇAKAN'ın "**Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi**" konulu araştırma çalışmasını ilimiz ilçelerine bağlı özel ve resmî eğitim kurumlarında uygulama isteği ilgi (b) yazıda belirtilmektedir.

Söz konusu araştırma çalışmasının kurum müdürlerinin gözetiminde ve sorumluluğunda gönüllülük esasına bağlı olarak 2019-2020 eğitim öğretim yılı içerisinde eğitim öğretileri aksatmayacak şekilde yapılması uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde ofurlarınıza arz ederim.

Mehmet TANTAŞ
İl Millî Eğitim Şube Müdürü

OLUR
13.04.2020

Doç. Dr. Feysel TAŞÇIER
İl Millî Eğitim Müdürü